

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra soukromoprávních disciplín

**Povinnost nahradit škodu v občanském
zákoníku**

Diplomová práce

The obligation to compensate for damage in the Civil Code

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

prof. JUDr. Plecítý Vladimír CSc.

AUTOR PRÁCE

Bc. Jiří Pechr

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Plzni, dne 12. 03. 2024

Bc. Jiří PECHR

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu diplomové práce panu prof. JUDr. Vladimíru Plecitému, CSc. za vstřícnost, cenné rady, věcné připomínky a návrhy, jakož i za odborné vedení při zpracovávání této diplomové práce.

ANOTACE

Diplomová práce se věnuje náhradě újmy v novém občanském zákoníku. Cílem práce je podat výklad týkající se tohoto právního institutu. Práce se skládá ze šesti kapitol. Nejprve se věnuje obecnému výkladu této problematiky, přiblížení některých pojmů a subjektů. Dále je věnována pozornost vzniku povinnosti k náhradě újmy, výkladu obecných deliktů a předpoklady jejich vzniku. V další části jsou přiblíženy způsoby a rozsah náhrady újmy. V předposlední části je věnována pozornost náhradě újmy v důsledku porušení přirozených práv člověka. V poslední kapitole se výklad věnuje některým způsobům stanovení výše způsobené újmy v penězích.

KLÍČOVÁ SLOVA

Újma, náhrada újmy, dobré mravy, zavinění, ušlý zisk, skutečná škoda, dluh, smluvní povinnost, deliktní povinnost

ANNOTATION

The diploma thesis deals with compensation for damage in the new Civil Code. The aim of the thesis is to give an interpretation regarding this legal institute. The work consists of six chapters. First, it deals with the general interpretation of this issue, bringing some concepts and subjects into perspective. Attention is also paid to the emergence of the obligation to compensate for damage, the interpretation of general torts and the prerequisites for their emergence. In the next part, the methods and extent of compensation for damage are described. In the penultimate part, attention is paid to the compensation of damage as a result of violation of the natural rights of a person. In the last chapter, the interpretation is devoted to some methods of determining the amount of the damage caused in money.

KEYWORDS

Damage, damage compensation, good morals, fault, loss of profit, real damage, debt, contractual obligation, tort obligation

ÚVOD	8
1 Náhrada újmy	10
1.1 Koncept náhrady újmy dle NOZ	10
1.2 Škoda a nemajetková újma.....	11
1.3 Funkce náhrady újmy.....	12
1.4 Subjekty	13
1.4.1 Fyzická osoba.....	13
1.4.2 Právnícká osoba	14
1.4.3 Stát.....	15
1.4.4 Spoluzavinění více osob.....	16
1.4.5 Spoluzavinění poškozeného.....	16
1.5 Svépomoc	16
1.6 Nutná obrana	17
1.7 Krajní nouze.....	18
1.8 Promlčení.....	19
2 Vznik povinnosti nahradit újmu	22
2.1 Delikt.....	22
2.2 Újma.....	23
2.3 Kauzální nexus	23
2.4 Zavinění	24
3 Obecné delikty	26
3.1 Porušením dobrých mravů	26
3.2 Porušení povinnosti ze zákona	28
3.3 Porušení povinnosti ze smlouvy.....	31
3.3.1 Porušení povinnosti v předsmělném stádiu	33
4 Způsob a rozsah náhrady újmy	35

4.1	Uvedení do předchozího stavu	35
4.2	Peněžítá náhrada.....	36
4.2.1	Skutečná škoda (Damnum emergens)	36
4.2.2	Ušlý zisk (Lucrum cessans).....	37
4.2.3	Dluh	37
4.3	Nemajetková újma	38
4.4	Náhrada při poškození věci.....	40
4.5	Náhrada při poranění zvířete	41
5	Přirozená práva a újma	43
5.1	Náhrada újmy při ublížení na zdraví	44
5.2	Náhrada újmy při usmrcení nebo zvlášť závažném ublížení na zdraví .	46
5.3	Náhrada nákladů spojených s péčí o zdraví	49
5.4	Náhrada nákladů za pohřeb.....	49
5.5	Náhrada za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti.....	50
5.6	Peněžitý důchod po skončení pracovní neschopnosti.....	51
5.7	Náhrada při ztrátě na důchodu.....	52
5.8	Náhrada za bezplatnou práci	53
5.9	Náhrada za výživné.....	54
5.10	Odbytné	55
6	Stanovení náhrady u zvláštních případů	57
6.1	Moderační pravomoc soudu.....	57
6.2	Určení výše náhrady soudem	57
6.3	Vyloučení nebo omezení povinnosti k náhradě újmy	58
6.4	Limity právního jednání k náhradě újmy.....	59
6.5	Smluvní pokuta	60
6.6	Úroky z prodlení	61

7 Závěr.....	64
Literatura.....	66
Tabulky	71
Seznam přílohy.....	72

ÚVOD

V dnešní době jsme prostřednictvím médií (novin, internetu, sociálních sítí, televize, apod...) informování o dění ve světě i na území našeho státu.

Celkem často se dozvídáme o dopravních nehodách, které jsou způsobeny pod vlivem alkoholu, dalších omamných látek, rychlou jízdou, nepřizpůsobením jízdy podmínkám (stavu silnice) nebo počasí. Za těmito zprávami často stojí zcela zbytečně ne jeden zmařený lidský život, ale i škody na automobilech či movitém a nemovitém majetku.

Dále, když budu pátrat ve své paměti, vzpomenu si na článek o napadení ženy psem, který nebyl na vodítku. Takových případů se ročně stane také mnoho.

Mj. například můžeme jmenovat výtržnictví, vandalství (vzpomeňme si například na kauzu, kdy byl posprejován v Praze Karlův most, který zde stojí několik století a je národní památkou).

Ale proč zde píšu o těchto událostech? Tyto věci mají jedno společné. A to újmu.

Újma však může vzniknout i v běžném životě. Nemusí se nutně jednat o trestný čin, neboť zničit jakoukoliv věc můžeme zcela náhodně a bez skrytého úmyslu. Kamarádce rozsednu brýle nebo na návštěvě upustím sklenici, která mohla mít historickou hodnotu nebo pro majitele hodnotu citovou, která nekoresponduje se skutečnou hodnotou sklenice. I v těchto případech vzniká újma.

Proto, když jsem si vybíral téma diplomové práce, chtěl jsem, aby dané téma bylo v praxi blízké pro běžný život.

Jako hlavním podkladem pro vypracování bude NOZ (zákon č. 89/2012 Sb., „Nový občanský zákoník“), který ke dni 01. 01. 2024 „slaví“ deset let od vstupu v platnost.

Ve své práci se budu snažit o přiblížení právního institutu „náhrada újmy“. Na obecném výkladu se pokusím přiblížit pro pochopení základ dané problematiky, vymezit pojmy a funkce, dále pak uvést základní okruhy, které vedou ke vzniku

povinnosti nahradit újmu, pojednat blíže o obecných deliktech a v neposlední řadě přiblížit způsoby, kterými lze újmu uhradit.

Podkladem pro zpracování budu využívat dostupnou literaturu, zákony, judikaturu a internetové zdroje.

1 Náhrada újmy

1.1 Koncept náhrady újmy dle NOZ

Před přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“) řešily náhradu újmy tři samostatné zákony – obchodní zákoník (zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník), zákoník práce (zákon č. 262/2006 Sb.) a občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník). V NOZ je náhrada škody upravena v § 2894 - § 2990. Dané předpisy upřesňují, doplňují a upravují předpisy, které byly obsaženy v původním občanském zákoníku – zákona č. 40/1964 Sb..

Nově se použije ust. § 2894 odst. 2 NOZ. Je však nutné rozlišovat, zda újma vznikla porušením zákonné povinnosti, smluvní povinnosti nebo porušením dobrých mravů.

Systematičnost pravidel pro náhradu vzniklé újmy je v NOZ podobná jako v původním občanském zákoníku. Po základních ustanoveních následuje oddíl pro povinnost nahradit újmu. Po obecných skutkových podstatách následují zvláštní skutkové podstaty. Většina byla také převzata z původního občanského zákoníku. Najdeme zde i nové skutkové podstaty, jako např. ust. § 2923 – újma způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi, které mohou být tělesné, duševní ale i charakterové.¹

Povinnost nahradit újmu není vždy jediný právní následek. Vedle povinnosti nahradit újmu může vzniknout povinnost trestní, správní nebo disciplinární.

NOZ také nově užívá pojem „odpovědnost“ v širokém slova smyslu, přičemž zahrnuje veškeré jednání a případné právní následky.

Zcela výjimečně lze NOZ využít subsidiárně u pracovněprávních vztahů. Úprava povinnosti nahradit újmu vzniklou z těchto vztahů je obsažena v zákoně č.

¹ ELIÁŠ, Karel. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. 2., doplněné a aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. str. 277-278. ISBN 978-80-7478-493-4.

262/2006 Sb., zákoník práce, ve kterém je obsažena ucelená úprava odpovědnosti za újmu.²

Z důvodové zprávy k NOZ pak vyplývá, že návrh na náhradu újmy se inspiroval i u některých zahraničních zdrojů. Zejména vychází z Principů evropského deliktního práva (PETL), z německého občanského zákoníku (BGB), z občanského zákoníku Québecu a z novely rakouského deliktního práva. Opouští se z dosavadního pojetí, že se hradí pouze náhrada škody způsobená na majetku poškozeného.³

1.2 Škoda a nemajetková újma

Újma vzniká při zásahu do práv poškozeného nebo do právem chráněných zájmů. Lze tedy říci, že újma zahrnuje jak materiální újmu (škoda), tak i újmu nemajetkovou (imateriální). O škodě mluvíme v souvislosti s majetkem, který zahrnuje aktiva i pasiva poškozeného. Může tedy dojít ke zmenšení aktiv (např. zničení automobilu), ale i ke zvětšení pasiv, kdy poškozenému vznikne jednáním škůdce dluh. A také může zahrnovat ušlý zisk.

Nemajetková újma může vzniknout, aniž by došlo ke změně majetkových poměrů poškozeného. Vzniká zejména při zásahu do osobních práv poškozeného (důstojnost, čest a dobrá pověst, ale i svoboda pohybu a rodinný život). Ve starší literatuře můžeme nemajetkovou újmu nalézt také pod označením „citová újma“.⁴ Nemajetková újma se hradí v případě, že škůdce a poškozený si sjednají náhradu smluvně, nebo pokud je stanoveno explicitně zákonem.⁵

² ACHOUR, Gabriel a PELIKÁN, Martin. *Náhrada škody a nemajetkové újmy v občanskoprávních a obchodních vztazích*. Právo (Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2015. str. 9-11. ISBN 978-80-7418-231-0.,

³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Online, In: justice.cz, dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf> [citováno 2024-02-10]

⁴ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2019., str. 3002–3003, ISBN 978-80-7400-747-7.

⁵ VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015. str. 16. ISBN 978-80-7263-940-3.,

1.3 Funkce náhrady újmy

Náhrada újmy má funkci ochrannou, preventivní, reparační a satisfakční, přičemž ochranná funkce je zakotvena v obecné rovině v ust. § 3 NOZ.⁶

V občanském právu je kladen důraz na prevenci, která je stěžejní zásadou pro úpravu občanskoprávních vztahů. Obecně je lepší přecházet škodám, než je často a složitě nahrazovat. Důraz na prevenci je kladen nejen v občanském právu, ale i v právu trestním, správním, pracovním, obchodním aj.⁷

Prevence je stěžejní funkce a je zakotvena v ust. § 2900 NOZ, kde je uvedeno: „Každý je povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo vlastnictví jiného.“⁸ Je rovněž kladen důraz na zásadu „neminem leadere“.⁹

Pokud dojde ke škodě na majetku, hmotněprávní úprava zajišťuje, že bude způsobená škoda poškozenému plně hrazena.¹⁰

Náhrada škody na majetku může být odčiněna buď uvedením v předešlý stav (restituce in integrum) nebo peněžní náhradou (relutární náhrada). Podle ust. § 2951 odst. 1 NOZ je upřednostňován způsob náhrady v předešlý stav. Pokud to však není možné, pak se hradí v penězích.¹¹

O funkci satisfakční mluvíme v případě, že dojde u poškozeného k nemajetkové újmě. Podle ust. § 2951 odst. 2 NOZ se nemajetková újma odčiní přiměřeným zadostiučiněním (satisfakce), není-li zákonem stanoveno jinak.

⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,

⁷ ŠVESTKA, Jiří a DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné. 5., jubilejní aktualizované vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2009. str. 365. ISBN 978-80-7357-473-4.,

⁸ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3012, ISBN 978-80-7400-747-7.

⁹ SCS.ABZ.CZ.Slovník cizích slov. *Neminem leadere – nikomu neškodit.* Online. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/neminem-leadere> [citováno 2024-02-15].

¹⁰ ŠVESTKA, Jiří a DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné. 5., jubilejní aktualizované vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2009. str. 379. ISBN 978-80-7357-473-4.,

¹¹ RABAN, Přemysl et al. *Občanské právo hmotné. Závazkové právo.* Brno: Václav Klemm, 2014. str.456. ISBN 978-80-87713-11-2.,

Zadostiučinění může mít peněžní formu (relutární satisfakce) nebo formu nepeněžitou (morální satisfakce, např. omluva).¹²

1.4 Subjekty

Povinnost nahradit újmu je právní následek, který postihuje škůdce. Vzniká tak závazek, který se zaměřuje na nápravu. Újma vzniká poškozenému, kterým je fyzická osoba nebo právnická osoba.¹³

Na straně škůdce je vždy fyzická osoba, právnická osoba nebo stát. Nový občanský zákoník zavádí nové pojetí odpovědnosti jako vlastnost subjektu, přičemž původní pojetí odpovědnosti, jako závazku, je nově nahrazeno pojmem závazky z deliktů. Tyto závazky může poškozený vůči škůdci vymáhat v souladu se zákonem nebo smlouvou.¹⁴

1.4.1 Fyzická osoba

Fyzická osoba je odpovědná za své vlastní jednání, jak je uvedeno v ustanovení § 24 NOZ. Člověk je odpovědný, pokud je schopen posoudit důsledky svého jednání (složka rozumová) a zároveň pokud je schopen své jednání ovládnout (složka svéprávná).¹⁵ Člověk se stává plně svéprávným dovršením věku zletilosti (18 let) a tím je dle práva schopen za sebe samostatně právně jednat ale i zavazovat se k povinnostem, jak je uvedeno v ustanovení § 30 odst. 1 NOZ.¹⁶

¹² PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3101-3102, ISBN 978-80-7400-747-7.

¹³ ACHOUR, Gabriel a PELIKÁN, Martin. *Náhrada škody a nemajetkové újmy v občanskoprávních a obchodních vztazích.* Právo (Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2015. str. 9. ISBN 978-80-7418-231-0.

¹⁴ RABAN, Přemysl et al. *Občanské právo hmotné. Závazkové právo.* Brno: Václav Klemm, 2014. str. 434-435. ISBN 978-80-87713-11-2.,

¹⁵ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 79, ISBN 978-80-7400-747-7.

¹⁶ tamtéž, str. 86,

Ve výjimečných případech lze svéprávnost přiznat i před dovršením 18 roku života dle ustanovení § 30 odst. 2 NOZ. Například uzavřením manželství nebo na návrh nezletilého se souhlasem jeho zákonného zástupce. V obou případech je podmínkou dovršení věku věk minimálně 16 let a musí jej odsouhlasit soud. Navrhuje-li přiznání svéprávnosti nezletilý, musí prokázat schopnost se sám žít.¹⁷

Na újmu způsobenou nezletilou osobou nebo osobou stíženou duševní poruchou pamatuje ustanovení § 2920 NOZ. Nezletilá osoba je tedy osoba, která nedovršila hranici 18 roku života. Kdežto osoba trpící duševní poruchou není schopna rozpoznat protiprávnost jednání a jeho následky nebo ovládat své jednání. Může se jednat o přechodný stav (duševní porucha) nebo dlouhodobý stav (duševní choroba). U osob s duševní poruchou jsou nutné zpravidla znalosti znalce z oboru psychiatrie.¹⁸

Ustanovení § 24 NOZ také pamatuje na případy tzv. zaviněné způsobilosti. Jedná se o případy, kdy člověk, který vědomě užije látku (typicky alkohol, omamné a psychotropní látky), která ho přivede do stavu, ve kterém nemůže posoudit své jednání a následky, odpovídá za své jednání.¹⁹

1.4.2 Právnícká osoba

Definice právnícké osoby je zakotvena v ustanovení § 20 NOZ, přičemž dnes se počítá s tím, že právnícká osoba má právní subjektivitu, deliktní způsobilost, vnitřní strukturu a majetkovou autonomii. Právní subjektivitou se rozumí, že právnícká osoba má způsobilost k právům a povinnostem, přičemž je omezená její právní povahou. Dále je odpovědným subjektem z deliktů, které způsobí její orgány nebo zástupci. Předpokládá se také, že právnícká osoba má vnitřní strukturu, tzn., že má jednotlivé orgány s vymezenou působností. A na závěr se

¹⁷ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 86, ISBN 978-80-7400-747-7.

¹⁸ tamtéž, str. 3045-3046,

¹⁹ tamtéž. str. 79-80,

také počítá s tím, že právnická osoba má jmění (aktiva i pasiva), které je ve výlučném vlastnictví právnické osoby.²⁰

Za právnickou osobu vždy jedná fyzická osoba. Tzn., že za právnickou osobu jedná člen orgánu, zástupce nebo zaměstnanec. Pokud se fyzická osoba dopustí protiprávního jednání ve jménu právnické osoby použije se ust. § 167 NOZ „přičitatelnost protiprávního jednání právnické osobě“.²¹

Pro případ, že fyzická osoba jednala protiprávně ve jménu právnické osoby, lze následně uplatnit postih vůči skutečnému škůdci dle ustanovení § 2917 NOZ. Jedná se o postih *následný*. Právnická osoba může uplatnit náhradu újmy proti skutečnému škůdci za podmínky, že již poskytla plnění poškozenému.²²

1.4.3 Stát

Pokud stát vystupuje jako subjekt majetkových práv a povinností uplatňují se ustanovení podle NOZ.²³ Stát se v oblasti soukromého práva považuje za právnickou osobu podle ust. § 21 NOZ (viz výše).²⁴

Pokud však dojde k újmě, která byla způsobena státem při výkonu veřejné moci, nebude užito NOZ, ale bude postupováno dle zákona č. 82/1998 Sb., *Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)*.²⁵

²⁰ ŠVESTKA, Jiří a DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné. 5., jubilejní aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. str. 176-177. ISBN 978-80-7357-468-0.,

²¹ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 240-241, ISBN 978-80-7400-747-7.,

²² tamtéž. str. 3041-3042,

²³ ŠVESTKA, Jiří a DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné. 5., jubilejní aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. str. 195. ISBN 978-80-7357-468-0.,

²⁴ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 65, ISBN 978-80-7400-747-7.,

²⁵ Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

1.4.4 Spoluzavinění více osob

Není výjimkou, že újma může vzniknout důsledkem zavinění více osob (škůdců). Jak je uvedeno v ust. § 2915 NOZ. Jde o případy, které jsou v trestním zákoníku posuzovány jako spolupachatelství nebo účastenství (ust. § 23 a § 24 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník). Při újmě způsobené více škůdci jsou všichni zavázáni nahradit újmu solidárně, tj. *společně a nerozdílně*. Poškozený tak může požadovat úhradu po všech škůdcích, ale též pouze po jednom z nich (zpravidla ten nejsolventnější ze škůdců). Případné následné vypořádání mezi škůdci pak upravuje ustanovení § 2916 NOZ.²⁶

Blíže k této tématice byl vydán také článek v Bulletinu advokacie „*Škoda způsobená několika osobami*.“²⁷

1.4.5 Spoluzavinění poškozeného

Byla-li újma způsobena také vinnou poškozeného, je v rozsahu těchto okolností vyloučena odpovědnost škůdce. Újma se pak poměrně sníží s ohledem na zavinění poškozeného a škůdce. Důkazní břemeno v tomto případě nese vždy škůdce. Toto ustanovení je zakotveno v § 2918 NOZ.²⁸

1.5 Svépomoc

Dle ustanovení § 14 NOZ si oprávněný subjekt může vynutit svá práva vlastní silou a mocí. Jedná se o subjektivní právo k odvrácení bezprostředního a neoprávněného zásahu, přičemž je omezeno na nezbytnou míru a lze ho užít tam, kde se nelze účinně dovolat pomoci ze strany veřejné moci. Svépomoc může být pouze obranná, může zasahovat do majetkových a osobnostních práv a může být

²⁶ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3037-3040, ISBN 978-80-7400-747-7.

²⁷ VÍTOVÁ Blanka, *Škoda způsobená několika osobami*. Online. In. Bulletin-advokacie.cz. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/skoda-zpusobena-nekolika-osobami>. [citováno 2024-02-11].

²⁸ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3042, ISBN 978-80-7400-747-7.

využita též k zajištění práva (např. zadržení škůdce, ztotožnění je však v kompetenci orgánů moci veřejné). Svépomoc je výlučným právem toho, jehož právo je bezprostředně ohroženo (přípustný je zákonný zástupce nebo zmocněnec). Svépomocí lze reagovat pouze na protiprávní jednání.²⁹

1.6 Nutná obrana

Dle ust. § 2905 NOZ nutná obrana vylučuje protiprávnost jednání toho, kdo odvrací od sebe nebo jiného bezprostředně hrozící nebo trvajícím protiprávní útok. V tomto případě pak zaniká povinnost k náhradě újmy. Může být odvrácen útok na majetek, zdraví, život nebo jiný právem chráněný zájem, a to formou sebeobrany (chráním svůj vlastní zájem) nebo pomoc v nutné obraně (chráním zájem třetí osoby). Útok musí být protiprávní i tehdy, jestliže škůdce nemá deliktní způsobilost. Důkazní břemeno nese škůdce.³⁰

Pro srovnání uvádím část z odůvodnění Rozsudku Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 25 Cdo 3470/2019 ze dne 09. 06. 2021 ve znění:

„...15. Skutečnost, že žalovaný žalobce od N. K. odstrčil úderem rukou do pravého ramene nelze za daných okolností považovat za útok zcela zjevně nepřiměřený popsané situaci. Jednání žalobce v žalovaném důvodně vyvolalo obavu, že N. K. fyzicky napadne, a to tím spíše, že jako jeho nadřízený věděl, že žalobce je na pracovišti znám svou agresivitou. Subjektivně se proto jednání žalobce muselo žalovanému jevit jako bezprostředně ohrožující N. K. a odstrčení žalobce, byť šlo o osobu vyššího věku, odpovídalo dané, žalobcem vyhocené, situaci. Jinak řečeno, nebylo pravděpodobné, že jiný způsob zásahu by napadenou účinně ochránil.

²⁹ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 57-58, ISBN 978-80-7400-747-7.

³⁰ tamtéž. str. 3019-3020,

16. Lze proto uzavřít, že žalovaný způsobil žalobci újmu na zdraví, když od N. K. odvracel bezprostředně hrozící protiprávní útok, a proto není podle § 2905 o. z. povinen žalobci újmu na zdraví nahradit.³¹

V souvislosti s nutnou obranou byl v médiích nedávno publikován článek nazvaný „Seniorka svalila batole z odrážedla, bránící matku ztrestala justice. Zastal se jí Nejvyšší soud“. Matka dítěte byla za bránění svého dítěte odsouzena okresním soudem na 2,5 roku odnětí svobody s podmíněným odkladem na tři roky. Krajský soud následně trest zmírnil na dva roky odnětí svobody s podmíněným odkladem na jedno rok.³² Odsouzená matka podala proti rozhodnutí soudů dovolání, přičemž soud konstatoval následující:

„Při následné hádce, kdy již poškozená ani její majetek nebyly ohroženy, poškozená vykročila k obviněné a za ní se schovávajícímu synovi s nataženou rukou. Právě toto gesto bylo impulzem k obrannému jednání obviněné, která natažením obou rukou a opřením se jimi do hrudníku poškozené jednala zcela impulzivně jako ochránitelka svého dítěte,“ popsali soudci situaci. Nejvyšší soud zdůraznil, že pro posouzení nutné obrany je zásadní styl reakce, nikoli již vzniklý následek. „Nejvyšší soud reakci obviněné považuje za zcela přiměřenou vzhledem k té, kterou vůči ní v dané chvíli užila poškozená,“ zakončili soudci.“³³

1.7 Krajní nouze

Dle ust. § 2906 NOZ je krajní nouze okolnost vylučující protiprávnost jednání, přičemž je odvráceno nebezpečí a dochází ke vzniku újmy. Musí však dojít k újmě menší, než kdyby nebezpečí nebylo odvráceno a zároveň nelze-li nebezpečí zadaných okolností odvrátit jinak. Nebezpečí může hrozit v podobě povodně, laviny, zvířete, věci, epidemie nakažlivé nemoci i jednání člověka, aj. Nebezpečí

³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 09. 06. 2021, sp. zn. 25 Cdo 3470/2019

³² KOZELKA, Petr. *Seniorka svalila batole z odrážedla, bránící matku ztrestala justice. Zastal se jí Nejvyšší soud*. Online. In: Novinky.cz. 22. 02. 2024 Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-seniorka-svalila-batole-z-odrazedla-branici-matku-ztrestala-justice-zastal-se-ji-nejvyssi-soud-40461727>. [citováno 2024-03-01].

³³ tamtéž, [citováno 2024-03-01]

újmou musí bezprostředně hrozit. Pokud se jedná pouze o nebezpečí potencionální nebo budoucí, nejedná se o odvrácení nebezpečí v krajní nouzi. Platí zde také, že kdo vyvolá nebezpečí a poté ho začne odvracet, není zproštěn povinnosti k náhradě újmy, krajní nouze je tak v tomto případě vyloučena.³⁴

Jako příklad uvádím část z odůvodnění Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 6 Tdo 871/2013 ze dne 21. 11. 2013 ve znění:

... „Současně podle názoru státního zástupce nedošlo k naplnění ani podmínky proporcionality. Na podkladě učiněných skutkových zjištění stran toho, jaké zranění v jakém okamžiku poškozený utrpěl, je zřejmé, že J. W. si nejprve způsobil otřes mozku, což, aniž by taková újma měla být bagatelizována, zásadním poškozením zdraví není. Naopak, obviněný svým jednáním porušil zájem na ochraně domovní svobody, na ochraně vlastnictví a především zájem na ochraně zdraví, a to způsobem závažnějším, než jaký v tom okamžiku hrozil. Byť lze tedy akceptovat, že obviněný projevil snahu chránit zdraví J. W., činil tak naprosto nevhodným a současně nesprávným způsobem. Závěr o jednání v krajní nouzi je proto vyloučen, tedy hmotně právnímu posouzení, vyslovenému soudy činnými dříve ve věci, nelze ničeho vytknout.“ ...^{35, 36}

1.8 Promlčení

Vznikne-li poškozenému újma, nemusí mít tento vždy nárok na její náhradu, jestliže neuplatnil svá práva před uplynutím promlčení lhůty.

Základ spočívá v tom, že po uplynutí promlčecí lhůty si nelze právo na náhradu újmy vynutit za předpokladu, že škůdce vznesl námitku promlčení. Jde o zásadu *vigilantibus iura skripta sunt* (právo svědčí bdělým). Tzn., že pokud poškozený

³⁴ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3020-3022, ISBN 978-80-7400-747-7.

³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 11. 2013, sp. zn. 6 Tdo 871/2013

³⁶ Nutná obrana a krajní nouze jsou též předmětem trestního zákona, konkrétně pak ust. § 28 a ust. § 29 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

neuplatní svá práva včas, dochází k jejich oslabení, jak je stanoveno v ustanovení § 609 NOZ.³⁷

Dle ustanovení § 629 NOZ je pak stanovena promlčecí obecná subjektivní lhůta jako tříletá. Tato lhůta začne plynout tehdy, kdy se poškozený mohl nebo měl dozvědět o okolnostech rozhodných pro začátek běhu lhůty pro promlčení.³⁸

Objektivní promlčecí lhůta u práva na náhradu škody nebo jiné újmy je dle ustanovení § 636 NOZ stanovena na deset let. Tzn., že právo na náhradu újmy se promlčuje za deset let ode dne, kdy újma vznikla. V odstavci dva tohoto ustanovení je pak uvedeno, že újma způsobená úmyslně se promlčí nejpozději za patnáct let.³⁹

Pro srovnání uvádím část odůvodnění z Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 479/2010 ze dne 18. 08. 2010 ve znění:

*...“Otázka konkurence běhu objektivní a subjektivní promlčecí doby byla v judikatuře dovolacího soudu již vyřešena tak, že obě dvě promlčecí doby (objektivní a subjektivní) počínají běžet a končí nezávisle na sobě. Obecně však platí, že nárok na náhradu škody je třeba uplatnit v době, kdy ještě běží obě lhůty, tj. lhůta objektivní a v jejím rámci lhůta subjektivní; marným uplynutím jedné z těchto lhůt se nárok promlčuje, i když poškozenému ještě běží i druhá promlčecí lhůta. Objektivní promlčecí lhůta přitom představuje z hlediska promlčení nároku na náhradu škody počáteční i nejzazší mez, kterou nelze v žádném případě překročit (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 3. 2010, sp. zn. 30 Cdo 3266/2008, dostupný na www.nsoud.cz).“...*⁴⁰

Uvedme si tedy příklad ze života. Poškozenému vznikne újma dne 01. 01. 2024, o které v daný moment nevěděl. Započne běžet objektivní promlčecí lhůta, která skončí ke dni 01. 01. 2034. Poškozený se dozví o vzniklé újmě a škůdci dne 01. 01. 2028, v tuto chvíli započne běžet subjektivní promlčecí lhůta. Poškozený

³⁷ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 677-678, ISBN 978-80-7400-747-7.

³⁸ tamtéž, str. 696,

³⁹ tamtéž, str. 702,

⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 08. 2010, sp. zn. 30 Cdo 479/2010

má tedy možnost uplatnit svůj nárok nejpozději do 01. 01. 2031 (např. u soudu, orgánu veřejné moci). Od následujícího dne je právo již promlčeno, přičemž i tak může svůj nárok uplatnit, avšak bude-li ze strany škůdce vznesená námitka promlčení, nebude nárok poškozenému přiznán.

Podrobněji k této problematice byl také v Bulletinu advokacie publikován článek „*K výkladu subjektivní promlčecí lhůty podle § 106 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve prospěch poškozeného*“.⁴¹

⁴¹ Bulletin-advokacie.cz. *K výkladu subjektivní promlčecí lhůta podle § 106 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve prospěch poškozeného*. Online. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-vykladu-subjektivni>. [citováno 2024-02-15].

2 Vznik povinnosti nahradit újmu

Existují předpoklady, bez kterých povinnost nahradit újmu vůbec nevznikne. Těmito předpoklady jsou delikt, újma, kausální nexus (příčinná souvislost) a zavinění. Jedná se o obecné předpoklady, neboť zákon v některých případech nevyžaduje delikt nebo zavinění. Pokud při vzniku újmy není vyžadován úmysl či nedbalost při jednání škůdce mluvíme o tzv. škodě objektivní⁴², přičemž na tyto případy se vztahuje ustanovení § 2895 NOZ, který stanoví, že „*škůdce je povinen nahradit škodu bez ohledu na své zavinění v případech stanovených zvlášť zákonem*“.⁴³

2.1 Delikt

Delikt je odvozen z lat. *delictum*. Dříve se takto označovala vina nebo zločin. Tento význam však nemůžeme brát na zřetel v soukromoprávní sféře. V občanském právu chápeme delikt jako nesplnění či porušení právní povinnosti. Pro vznik újmy je delikt prvním z předpokladů.⁴⁴

Porušení právní povinnosti může spočívat v porušení dobrých mravů, zákona nebo smlouvy.⁴⁵

Deliktu se může dopustit jak fyzická osoba, tak i právnická osoba, je však vyžadováno, aby si škůdce byl vědom svého jednání, uměl své jednání posoudit ale také ho ovládnout a stanovit si meze chování – tzv. deliktní způsobilost.⁴⁶

⁴² RABAN, Přemysl et al. *Občanské právo hmotné. Závazkové právo*. Brno: Václav Klemm, 2014. str. 440. ISBN 978-80-87713-11-2.,

⁴³ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3006, ISBN 978-80-7400-747-7.

⁴⁴ RABAN, Přemysl et al. *Občanské právo hmotné. Závazkové právo*. Brno: Václav Klemm, 2014. str. 440. ISBN 978-80-87713-11-2.,

⁴⁵ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3002, ISBN 978-80-7400-747-7.

⁴⁶ ŠVESTKA, Jiří. DVOŘÁK, Jan. FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI*. Praha: Wolter Kluwer, a. s., 2014, str. 944, ISBN 978-7478-630-3.,

2.2 Újma

Druhým předpokladem, vedoucím k náhradě újmy, je vznik újmy jako takové. Újmu dělíme na škodu (majetková újma), kterou lze vyjádřit v penězích, přičemž může dojít ke zmenšení majetku (skutečná škoda) nebo se majetek naopak nezměnil, ačkoliv k nárůstu mělo dojít (ušlý zisk). Dále se pak může jednat o nemajetkovou újmu. Povinnost k úhradě nemajetkové újmy musí být ujednána smluvně nebo zvlášť stanovena zákonem. Nemajetková újma vzniká porušením přirozených práv člověka nebo zvláštní okolností, při které došlo k újmě protiprávním jednáním (např. hrubá nedbalost, úmysl, atd...).⁴⁷

2.3 Kauzální nexus

Povinnost k náhradě újmy vzniká pouze za předpokladu, že mezi deliktem a vzniklou újmou je příčinná souvislost (kauzální nexus).⁴⁸

Existují však i výjimky. Dle ustanovení § 2904 NOZ uvádí, že povinnost nahradit újmu lze uložit i tehdy, kdy vznikla újma náhodou, přičemž zákon uvádí dva konkrétní případy porušení příkazu nebo poškození zařízení, které má nahodilě újmě zabránit. Typickým příkladem pro porušení příkazu může být nesplnění povinnosti opatřit stavbu ochranou před bleskem (tato povinnost je ustanovena v § 36 Vyhlášky č. 268/2009 Sb., Vyhláška o technických požadavcích na stavbu). Druhým typickým příkladem je povinnost mít instalovaný hlásič požáru, přičemž při porušení tohoto zařízení může dojít k požáru budovy a vznikne tak újma na majetku čili škoda.⁴⁹

Z judikatury pak vyplývá, že soudy hrají nezastupitelnou roli při zjišťování příčinné souvislosti a při zjišťování příčinné souvislosti by měly dodržovat stejný postup. Konkrétně z Rozsudku Nejvyššího soudu ČR pod sp. zn. 21 Cdo 2204/2011 ze dne 09. 10. 2012: ...,*Postup při zjišťování příčinné souvislosti*

⁴⁷ RABAN, Přemysl et al. *Občanské právo hmotné. Závazkové právo*. Brno: Václav Klemm, 2014. str. 442. ISBN 978-80-87713-11-2.,

⁴⁸ tamtéž. str. 443,

⁴⁹ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3018-3019, ISBN 978-80-7400-747-7.

spočívá v tom, že škodu je třeba vyjmout z její všeobecné souvislosti a zkoumat ji izolovaně, toliko z hlediska jejích příčin. Protože příčinná souvislost je zákonitostí přírodní a společenskou, jde o hledání jevu, který škodu vyvolal. Z celého řetězce všeobecné příčinné souvislosti (každý jev má svou příčinu, zároveň však je příčinou jiného jevu) je třeba sledovat jen ty příčiny a následky, které jsou důležité pro odpovědnost za škodu.“ ...⁵⁰

2.4 Zavinění

Definice zavinění uvádí, že se jedná o vnitřní psychický vztah škůdce k jeho jednání a následkům z tohoto jednání.⁵¹

Podle přítomnosti rozumové a volní složky se posuzuje o jaké zavinění se jedná. Pokud obě složky chybí, není ani zavinění. Zavinění se dělí do čtyř skupin:

- *Úmysl přímý* – škůdce věděl, že může svým chováním způsobit škodu a také ji chtěl způsobit,
- *Úmysl nepřímý* – škůdce věděl, že může svým chováním způsobit škodu, byl s tím srozuměn, pokud škoda nastane,
- *Vědomá nedbalost* – škůdce věděl, že škodu způsobit může, ale spoléhal na to, že ji nezpůsobí,
- *Nevědomá nedbalost* – škůdce nevěděl, že může způsobit škodu, ačkoliv měl předvídat a mohl.

Toto rozdělení vychází z ustanovení § 15 odst. 1 písmena (a) a (b), § 16 odst. 1 písmena (a) a (b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.⁵²

Pro vznik povinnosti nahradit újmu se obecně vychází z domněnky nedbalosti. Tzn. že stačí nedbalost nevědomá. Jsou však i případy, kde se vyžaduje vyšší

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 09. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 2204/2011

⁵¹ RABAN, Přemysl et al. *Občanské právo hmotné. Závazkové právo*. Brno: Václav Klemm, 2014. str. 443. ISBN 978-80-87713-11-2.,

⁵² ACHOUR, Gabriel a PELIKÁN, Martin. *Náhrada škody a nemajetkové újmy v občanskoprávních a obchodních vztazích*. Právo (Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2015. str. 23-24. ISBN 978-80-7418-231-0.

stupeň zavinění, např. v ust. § 2909 NOZ je uvedeno, že škůdce musí *jednat úmyslně* proti dobrým mravům.⁵³

⁵³ RABAN, Přemysl et al. Občanské právo hmotné. Závazkové právo. Brno: Václav Klemm, 2014. str. 444. ISBN 978-80-87713-11-2.,

3 Obecné delikty

Obecné delikty mohou vzniknout třemi způsoby:

- a) Porušením dobrých mravů,
- b) Porušením povinnosti ze zákona,
- c) Porušením povinnosti ze smlouvy.

3.1 Porušením dobrých mravů

Porušení dobrých mravů je zakotveno v ustanovení § 2909 NOZ. Aby vznikla povinnost k náhradě újmy, musí existovat tyto předpoklady:

- a) Protiprávní čin porušující dobré mravy,
- b) Vznik újmy,
- c) Kauzální nexus mezi a) a b),
- d) Zavinění v podobě úmyslu.

Povinnost k náhradě újmy je založená na subjektivním principu, přičemž důkazní břemeno leží na straně poškozeného, který musí mimo jiné prokázat i úmysl ze strany škůdce. Dobré mravy jsou v těchto případech postaveny na roveň zákona. Dobré mravy respektují kulturní, společenské a mravní normy, které jsou sdíleny a uznávány převážnou částí společnosti, mají charakter základních norem a postupem času se vyvíjí a mění.⁵⁴

U dobrých mravů platí zásada *lex specialis derogat legi generali*. Vyskytují se zde dvě samostatné skutkové podstaty. První skutková podstata spočívá v úmyslném porušení dobrých mravů. Předpokladem vzniku újmy je porušení dobrých mravů ze strany škůdce, které vede ke vzniku újmy, přičemž mezi porušením dobrých mravů a újmou je příčinná souvislost a škůdce jednal úmyslně. Druhá skutková podstata spočívá v újmě způsobené zneužitím práva. Předpokladem vzniku újmy v tomto případě je výkon práva závadným způsobem ze strany škůdce. Tímto jednáním vzniká újma. I zde se vyžaduje příčinná

⁵⁴ KINDL, Milan a ROZEHNAL, Aleš. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. str. 459-460. ISBN 978-80-7380-930-0.,

souvislost. Zavinění je v tomto případě kvalifikovaný úmysl, jako hlavní účel konání škůdce je jednání vedoucí k poškození jiného.⁵⁵

Pro srovnání uvádím část Rozsudku, sp. zn. 32 Odo 1022/2004 ze dne 15.11.2005 vydaný Nejvyšším soudem České republiky, ve kterém se uvádí:

„Pro posouzení, zda je jednání účastníka v souladu či v rozporu s dobrými mravy, zákon výslovně nestanoví, z jakých hledisek má soud vycházet; vymezení hypotézy právní normy tedy závisí v každém konkrétním případě na úvaze soudu. Rozhodnutí o tom, zda jsou splněny podmínky pro použití ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák. nebo § 39 obč. zák., je vždy třeba učinit vždy po pečlivé úvaze, v jejímž rámci musí být zváženy všechny rozhodné okolnosti případu.

Nejvyšší soud již v rozsudku ze dne 10. dubna 2001, sp. zn. 29 Cdo 1583/2000, vysvětlil, že soulad obsahu právního úkonu (v posuzovaném případě obsah ujednání účastníků o dohodnutém úroku z prodlení v předmětné kupní smlouvě) s dobrými mravy musí být posuzován vždy, bez ohledu na to, že obsah byl výsledkem svobodného ujednání mezi účastníky jako v daném případě a také bez ohledu na to, kdo případný rozpor s dobrými mravy zavinil, či zda některá ze stran byla při uzavírání smlouvy v dobré víře.“⁵⁶

Újma způsobená zneužitím práva je výjimkou ze zásady, kdy právo vylučuje protiprávnost. Může se jednat o právo ze smlouvy, nebo o právo z právního předpisu, ale i podání žalobního, exekučního či insolvenčního návrhu (tzv. šikanózní návrhy). Zde se již vyskytuje kvalifikovaný úmysl (*dolus coloratus*), přičemž škůdce svým jednáním nechce uplatnit svá práva, ale chce svým jednáním poškodit práva někoho jiného.⁵⁷

Pro srovnání uvádím část Rozsudku, sp. zn. 25 Cdo 874/2005 ze dne 31.01.2007 vydaný Nejvyšším soudem České republiky, ve kterém se uvádí:

⁵⁵ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3024, ISBN 978-80-7400-747-7.

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 11. 2005, sp. zn. 32 Odo 1022/2004

⁵⁷ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3025, ISBN 978-80-7400-747-7.

„Úmyslné jednání proti dobrým mravům, jež má za následek vznik škody, je předpokladem vzniku odpovědnosti za škodu. Nemůže obstát námitka dovolatelky, že právě uzavřením nájemní smlouvy v roce 1998 mělo být žalobci umožněno pokračovat v dosavadním užívání prostor v objektu D., neboť - jak vyplývá ze skutkového stavu, jak byl v řízení zjištěn - nešlo o navázání nájmu, nýbrž o snahu stanovením nereálných podmínek znemožnit mu jeho další podnikání v tomto objektu. Ze skutkových zjištění, jež nejsou předmětem dovolacího přezkumu, vyplývá, že v důsledku toho, že žalobce byl donucen nájemní smlouvy v roce 1998 uzavřít a podle nich plnit, musel zanechat své podnikatelské činnosti a vznikla mu tak škoda, zatímco poté žalovaná pronajal tyto prostory jinému za výrazně nižší nájemné. Proto - i kdyby zde před rokem 1998 neexistoval platný nájemní vztah mezi účastníky - ač obě strany vycházely z opaku - platí, že šikanózní výkon práva (tedy nikoliv jen „nemravný“ zásah do smluvních vztahů) je jednáním proti dobrým mravům. Zásada „nikdo nesmí zneužívat svého práva jednáním proti dobrým mravům“ platí právě v případech, kdy jde o jednání dovolené, nikoliv protiprávní, avšak v konkrétních souvislostech naplňující znaky nemravného jednání.“⁵⁸

3.2 Porušení povinnosti ze zákona

Porušení povinnosti ze zákona je zakotveno v ustanovení § 2910 NOZ. Jedná se o mimosmluvní povinnost k úhradě újmy. I zde platí zásada *lex specialis derogat legi generali*.⁵⁹

Rozlišuje se zde, zda jsou porušena absolutní práva poškozeného, nebo existující zásah do práv porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu těchto práv. Absolutní právo je subjektivní právo, které je chráněno zákonem a

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 01. 2007, sp. zn. 25 Cdo 874/2005

⁵⁹ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3025, ISBN 978-80-7400-747-7.

ukládá ostatním, aby nenarušovali oprávněného v jeho právech. Jedná se o povinnost zdržení se určitého jednání.⁶⁰

Aby vznikla povinnost k náhradě újmy, musí existovat tyto předpoklady:

- a) Protiprávní čin narušující absolutní práva poškozeného,
- b) Újma,
- c) Kauzální nexus mezi a) a b),
- d) Úmysl nebo nedbalost,

NEBO

- a) Protiprávní jednání narušující zákonem chráněnou povinnost relativního práva,
- b) Újma,
- c) Kauzální nexus mezi a) a b),
- d) Úmysl nebo nedbalost.⁶¹

Ke vzniku protiprávního činu může dojít porušením příkazu nebo zákazu, které stanoví právní předpis. Porušená povinnost nemusí být jen v rozporu se zákonem, ale i podzákoným právním předpisem (*secundum et intra legem*). K porušení povinnosti může dojít komisivně (konáním) nebo omisivně (opomenutím) tam, kde je to přímo stanoveno zákonem. Za porušení lze považovat i obcházení zákona (jednání *in fraudem legis*), tzn., že je v rozporu s účelem daného zákona.⁶²

Při zjišťování příčinné souvislosti musí být újma zkoumána izolovaně a je nutno hledat jev, který újmu způsobil. Kritériem je objektivní předvídatelnost následku, neboť nahradit újmu lze jen tam, kde může být škůdci vytčeno, že újmu způsobil nemusel (subjektivní odpovědnost). Stejně tak i skutková podstata musí být zkoumána v konkrétní souvislosti.⁶³ K příčinné souvislosti se podrobně vyjádřil

⁶⁰ KINDL, Milan a ROZEHNAL, Aleš. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. str. 461. ISBN 978-80-7380-930-0.,

⁶¹ tamtéž, str. 460-461,

⁶² PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3026, ISBN 978-80-7400-747-7.

⁶³ tamtéž, str. 3027-3028,

Nejvyšší soud v mnohých rozhodnutích jako např. v Usnesení pod sp. zn. 25 Cdo 1462/2003 ze dne 25. 05. 2004, ve kterém uvádí:

„O vztah příčinné souvislosti se jedná, vznikla-li škoda následkem protiprávního úkonu škůdce, tedy je-li jeho jednání a škoda ve vzájemném poměru příčiny a následku, tudíž je-li doloženo, že nebýt protiprávního úkonu, ke škodě by nedošlo. Byla-li příčinou vzniku škody jiná skutečnost, odpovědnost za škodu nenastává; příčinou škody může být jen takové protiprávní jednání, bez jehož existence by škodný následek nevznikl. Nemusí sice jít o příčinu jedinou, nýbrž i o jednu z příčin, která se podílí na nepříznivém následku, o jehož odškodnění jde, avšak musí jít o příčinu podstatnou. Je-li příčin více, působí z časového hlediska buď souběžně anebo následně, aniž se časově překrývají; v takovém případě je pro existenci příčinné souvislosti nezbytné, aby řetězec postupně nastupujících příčin a následků byl ve vztahu ke vzniku škody natolik propojen (prvotní příčina bezprostředně vyvolala jako následek příčinu jinou a ta postupně případně příčinu další), že již z působení prvotní příčiny lze důvodně dovozovat věcnou souvislost se vznikem škodlivého následku.“⁶⁴

U porušení zákonné povinnosti se uplatňuje teorie ochranného účelu, která se zakládá na tom, že škůdce odpovídá pouze za porušení těch zájmů, které jsou chráněny dotčenou normou. Zjišťuje se zde nexus protiprávnosti, spojitost mezi porušením právní povinnosti a újmou.⁶⁵

Důkazní břemeno u porušení povinnosti ze zákona nese poškozený, který musí prokázat i úmysl škůdce.⁶⁶

Ustanovení § 2911 NOZ však stanoví, že poruší-li škůdce zákonem stanovenou povinnost, pak škodu zavinil z nedbalosti.⁶⁷

⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 05. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1462/2003

⁶⁵ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3029, ISBN 978-80-7400-747-7.

⁶⁶ tamtéž, str. 3024,

⁶⁷ KINDL, Milan a ROZEHNAL, Aleš. *Občanské právo. Souhrnný výklad.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. str. 461. ISBN 978-80-7380-930-0.,

Jde však o právní domněnku vyvratitelnou, nedbalost se předpokládá. Jestliže, škůdce prokáže, že újmu nezavinil, pak povinnost k náhradě újmy nevzniká.⁶⁸

Stejně tak i ustanovení § 2912 NOZ říká, že pokud škůdce jedná v rozporu s důvodně očekávatelným jednáním osoby průměrných vlastností, pak se předpokládá, že jednal z nedbalosti. Obdobně pak v odst. 2 téhož ustanovení je uvedeno, že pokud osoba, která má specifickou dovednost nebo znalost a neužije ji při výkonu činnosti, pak se také předpokládá, že jednal nedbalostně.⁶⁹

3.3 Porušení povinnosti ze smlouvy

Ustanovení § 2913 NOZ ukládá povinnost nahradit újmu, dojde-li k porušení povinnosti ze smlouvy. Povinnost nahradit újmu může mít poškozený vůči druhé straně, ale i vůči straně třetí, v jejímž zájmu mělo být ze smlouvy plněno.⁷⁰ Aby došlo ke vzniku povinnosti nahradit újmu ze smlouvy, musí být splněny tyto předpoklady:

- a) Porušení smluvní povinnosti,
- b) Újma,
- c) Kauzální nexus mezi a) a b),
- d) Předvídatelnost újmy,
- e) Nepřítomnost liberačních důvodů,

přičemž důkazní břemeno nese poškozený v prvních čtyřech bodech. Škůdce pak nese důkazní břemeno k prokázání důvodů liberačních.⁷¹

Dojde-li k porušení smluvní povinnosti a strany mají pro tento případ zároveň ujednanou smluvní pokutu, není poškozený oprávněn požadovat náhradu

⁶⁸ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3030, ISBN 978-80-7400-747-7.

⁶⁹ KINDL, Milan a ROZEHNAL, Aleš. *Občanské právo. Souhrnný výklad.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. str. 461. ISBN 978-80-7380-930-0.,

⁷⁰ tamtéž, str. 461-462,

⁷¹ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3032, ISBN 978-80-7400-747-7.

způsobené újmy, neboť újma se hradí v podobě sjednané smluvní pokuty plynoucí ze smlouvy, jak je stanoveno v ust. § 2050 NOZ.⁷²

K porušení smluvní povinnosti může dojít *komisivně* nebo *omisivně*. Porušení smlouvy může nastat v důsledku nesplnění povinnosti, ke které se škůdce ve smlouvě zavázal, nebo není povinnost řádně splněna anebo není splněna včas. Porušení smluvní povinnosti může nastat i po splnění závazku ze smlouvy (*culpa post contractum finitum*).⁷³

Účelem sjednání smlouvy mezi stranami je ochrana smluvních stran, přičemž může být chráněna i třetí strana, které se smlouva dotýká. Nutně se nemusí jednat o smlouvu ve prospěch třetí strany (*pactum in favorem tertii*), ale ochranný smysl smlouvy může být dán i ve vztahu k třetí straně. Třetí strana může požadovat samostatně náhradu újmy, jsou-li splněny tyto předpoklady:

- a) Sjednaná smlouva má sloužit zájmu třetí strany,
- b) Tento zájem musí být zřejmý již v době uzavření smlouvy,
- c) Ochrana třetí strany je nezbytná.

Výše nároku náležející třetí straně nesmí být vyšší než výše nároku druhé (smluvní) strany.⁷⁴

U povinnosti k náhradě újmy není vyžadováno zavinění. Škůdce se proto nemůže exkullovat (vyvinít), může se však vyhnout povinnosti k úhradě újmy, prokáže-li existující skutečnost, která je zákonem vymezena jako „*liberační důvod*“. Existuje pozitivní nebo negativní vymezení liberačního důvodu. Do pozitivně vymezeného liberačního důvodu spadá neodvratitelná nehoda nebo vyšší moc (např. požár, povodeň, zemětřesení nebo válka). Událost musí být kumulativně mimořádná, nepředvídatelná, dále nepřekonatelná a vzniká nezávisle na škůdci. Překážky mohou být trvalé nebo dočasné. U dočasné překážky pak liberační důvody trvají jen do doby, než překážka odpadne. Do negativně

⁷² KINDL, Milan a ROZEHNAL, Aleš. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. str. 462. ISBN 978-80-7380-930-0.,

⁷³ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3032, ISBN 978-80-7400-747-7.

⁷⁴ tamtéž, str. 3032,

vymezeného liberačního důvodu patří překážka vzešlá z osobních poměrů škůdce, nebo překážka vzniklá v momentě, kdy nastalo prodlení smluvní povinnosti, anebo překážka, kterou měl škůdce překonat dle ujednání ve smlouvě. Negativně vymezené liberační důvody nejsou důvodem pro zproštění povinnosti k náhradě újmy ze strany škůdce.⁷⁵

Ve smyslu pozitivně vymezeného liberačního důvodu se vyjádřil též Nejvyšší soud České republiky v Rozsudku pod sp. zn. 32 Odo 1186/2003 vydaný dne 22. 09. 2004, kde uvádí:

„Dovolací soud s právním názorem odvolacího soudu, že liberačním důvodem ve smyslu článku 17 odst. 2 Úmluvy CMR mohou být jen okolnosti vzniklé tzv. vyšší mocí, nesouhlasí, neboť tato skutečnost z uvedeného článku ani z jiných článků Úmluvy CMR nevyplývá. Z dikce zmíněného článku Úmluvy CMR nelze vyloučit, aby okolností, kterou dopravce nemůže odvrátit a jejíž následky odstranit není v jeho moci, byla vedle událostí přírodního charakteru i okolnost mající původ v lidském jednání (např. loupežné přepadení, ozbrojený útok apod.).

Pod vlivem tohoto nesprávného právního názoru pak odvolací soud nevěnoval dostatečnou pozornost zjišťování skutkového stavu vztahujícího se k tvrzení žalovaného o přepadené posádky a své hodnocení omezil pouze na konstatování, že „tato tvrzená skutečnost, v řízení dokonce ani neprokázaná, totiž není v příčinné souvislosti se vznikem škody.“⁷⁶

3.3.1 Porušení povinnosti v předmluvním stádiu

Do podskupiny povinnosti k náhradě újmy ze smlouvy bychom mohli zařadit i újmu vzniklou v předmluvním stádiu. Každý může jednat o smlouvě a není povinen hradit újmu vzniklou druhé straně s tím, že smlouvu neuzavře. Povinnost hradit újmu však vzniká tehdy, pokud jednáme o smlouvě, aniž bychom měli v úmyslu smlouvu nakonec uzavřít, jak je stanoveno v ust. § 1728 NOZ. Strana, která jedná s nepoctivým záměrem, je povinna

⁷⁵ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3033-3034, ISBN 978-80-7400-747-7.

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 09. 2004, sp. zn. 32 Odo 1186/2003

nahradiť vzniklou škodu, avšak pouze do výše, která odpovídá ztrátě z neuzavření smlouvy, jak je uvedeno v ust. § 1729 NOZ. Musí zde existovat tyto předpoklady:

- a) Protiprávní jednání, které spočívá v jednání o smlouvě, přičemž s úmyslem smlouvu neuzavřít nebo bezdůvodně ukončit jednání ve stádiu, kdy je již vysoce pravděpodobné, že dojde k uzavření smlouvy,
- b) Újma,
- c) Kauzální nexus mezi a) a b).⁷⁷

Povinnost k náhradě újmy spočívá v objektivním principu s tím, že zde nejsou liberační důvody, a proto je zde přítomen „*absolutní objektivní princip*“. Při tomto jednání, může dojít mezi stranami k výměně citlivých dat, přičemž pokud jsou tato data zneužita a jedna ze stran se díky tomu obohatí, je povinna získané obohacení vydat druhé straně, jak je uvedeno v ust. § 1730 NOZ.⁷⁸

⁷⁷ KINDL, Milan a ROZEHNAL, Aleš. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. str. 476. ISBN 978-80-7380-930-0.,

⁷⁸ tamtéž, str. 476-477,

4 Způsob a rozsah náhrady újmy

Každý, kdo se cítí být poškozen a zkrácen na svém právu, se může domáhat ochrany, zejména u soudů. Je však nutno brát na vědomí, že postavení poškozeného je poměrně obtížné, neboť poškozený má povinnost tvrzení a povinnost důkazní, zároveň musí prokázat i zavinění. Škudce nese důkazní břemeno jen tehdy, chce-li prokázat přítomnost exkulpačního důvodu (nutná obrana nebo krajní nouze apod.). Bude-li poškozený úspěšný, bude mu přiznána náhrady újmy v některé z podob, které stanoví zákon.⁷⁹

4.1 Uvedení do předchozího stavu

Jak vyplývá ze zákona, dle ust. § 2951 NOZ je upřednostňována náhrady újmy v podobě restituce naturální. Tzn., že se má vše navrátit do původního stavu, jako by k újmě nedošlo. Jedná se především o vrácení věci nebo její opravu. Pokud však nelze věc opravit, předá škudce poškozenému věc novou, která je stejného druhu a kvality. Stejně jako u movitých věcí lze postupovat i u nemovitých věcí (pozemek za pozemek, obydlí za obydlí apod.). Při opravě může dojít i ke zhodnocení věci, v těchto případech může škudce požadovat po poškozeném vydání bezdůvodného obohacení. Je nutno si však uvědomit, že při opravě věci, kdy jsou vyměněny staré díly za nové, nedochází vždy ke zhodnocení věci.⁸⁰

Za zmínku stojí, že *Principy evropského deliktního práva* (Principles of European Tort Law - „PETL“) dávají přednost náhradě škody v penězích oproti našemu občanskému zákoníku. Konkrétně pak je toto uvedeno v článku 10:101 PETL.⁸¹

⁷⁹ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel. ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník. Náhrada škody*. Praha: Grada, 2014. str. 44-45. ISBN 978-80-247-5165-8.,

⁸⁰ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3101, ISBN 978-80-7400-747-7.

⁸¹ European Group on Tort Law.org. *Principles of European Tort Law (PETL). Czech Version*. Principy evropského deliktního práva. Online. Dostupné z: <http://www.egtl.org/PETLCzech.html>. [citováno 2024-02-20].

4.2 Peněžítá náhrada

Pokud nelze uvést věc do původního stavu, nebo pokud to žádá poškozený, je povinnost škůdce nahradit újmu v penězích (restituce relutární). Posuzuje se tak, zda je vůbec možné uvedení v předešlý stav či nikoliv (byla zničena věc nezastupitelná nebo věc, která se již nevyrábí). Poškozený má dle zákona právo volby, zda bude požadovat peněžité plnění nebo uvedení věci v předešlý stav. Soud však může zamítnout poškozenému tu restituci, u které by spatřoval šikanu ze strany poškozeného vůči škůdci. Je i možné přiznat náhradu újmy v navrácení věci v předešlý stav a zároveň i peněžitou náhradu (věc po opravě zůstane částečně znehodnocena).⁸²

4.2.1 Skutečná škoda (Damnum emergens)

Skutečnou škodou se rozumí škoda, kterou lze vyjádřit v penězích. Ústavní soud České republiky ve svém Nálezu pod sp. zn. II. ÚS 795/16 ze dne 27. 04. 2017 uvádí:...*“pojem škody ani skutečné škody zákon nedefinuje a tento úkol přenechává judikatuře a právní vědě. Právní teorie a praxe za škodu považuje újmu, která nastala v majetkové sféře poškozeného, tedy spočívá ve zmenšení jeho majetkového stavu a je objektivně vyjádřitelná v penězích. Skutečnou škodou rozumí takovou újmu, která znamená zmenšení majetkového stavu poškozeného oproti stavu před škodnou událostí a která představuje majetkové hodnoty, jež je třeba vynaložit k uvedení věci do předešlého stavu...“*⁸³

Z ustanovení § 2969 NOZ vyplývá, že k určení výše škody je zapotřebí stanovit obvyklou cenu v době poškození, přičemž se obvyklá cena stanoví dle pravidel, která jsou obsažena v zákoně č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a změně některých zákonů, konkrétně pak ust. § 2 odst. 2.⁸⁴

⁸² PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3101, ISBN 978-80-7400-747-7.

⁸³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 04. 2017, sp. zn. II.ÚS 795/16

⁸⁴ Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů

4.2.2 Ušlý zisk (Lucrum cessans)

Jestliže nedošlo k navýšení majetku poškozeného, ačkoliv to bylo možné předpokládat, pak mluvíme o ušlém zisku. Výše ušlého zisku musí být vždy definována konkrétně, odvíjí se od konkrétních okolností a možností, které byly v důsledku způsobené škody zmařeny. Důkazní břemeno leží na straně poškozeného.⁸⁵

Pro srovnání uvádím níže část Rozsudku Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 25 Cdo 4313/2008 ze dne 14. 07. 2011: *„Výklad ustanovení § 442 odst. 1 obč. zák. odvolacím soudem odpovídá zákonu i ustálené judikatuře dovolacího soudu, neboť za ušlý zisk považuje újmu spočívající v tom, že u poškozeného nedojde v důsledku škodné události k rozmnožení majetkových hodnot, ač se to dalo očekávat s ohledem na pravidelný běh věcí. Nepostačuje přitom pouhá pravděpodobnost zvýšení majetkového stavu v budoucnu, neboť musí být najisto postaveno - a v tomto směru je důkazní břemeno na poškozeném, že nebýt protiprávního jednání škůdce (či škodní události u objektivní odpovědnosti) by se majetkový stav poškozeného zvýšil. Ztráta smluvní odměny ze smlouvy o dílo v důsledku nemožnosti dostát svým smluvním závazkům může samozřejmě představovat ušlý zisk poškozeného, který v rozsahu, v jakém je v příčinné souvislosti se zaviněným protiprávním jednáním škůdce, zakládá odpovědnost za škodu. Uzavření smlouvy není samo o sobě podmínkou pro závěr o ušlém zisku, nicméně ztracená obchodní (výdělečná) příležitost musí být prokázána v reálné podobě, neboť ušlý zisk nelze dovozovat jen ze zmaření zamýšleného výdělečného záměru...“⁸⁶*

4.2.3 Dluh

Jak již z ust. § 2894 NOZ vyplývá, je škoda definována jako újma na jmění, které zahrnuje aktiva i pasiva poškozeného, zahrnuje tedy i dluh. Jmění je pak

⁸⁵ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3104, ISBN 978-80-7400-747-7.

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 07. 2011, sp. zn. 25 Cdo 4313/2008

blíže specifikováno v ust. § 495 NOZ. V současné době je tedy i dluh považován za škodu, což dříve judikatura popírala.⁸⁷

Jako příklad uvádím část z odůvodnění Rozsudku vydaného Nejvyšším soudem ČR pod sp. zn. 25 Cdo 986/2011 ze dne 20. 02. 2003, kde je uvedeno:

„Za škodu se považuje majetková újma vyjádřitelná v penězích. Skutečná škoda znamená zmenšení majetkového stavu poškozeného oproti stavu před škodnou událostí. Ušlým ziskem je pak újma spočívající v tom, že u poškozeného nedojde k rozmnožení majetkových hodnot, ačkoliv se to s ohledem na pravidelný běh věcí dalo očekávat. Částka 1 498 542 Kč, kterou žalobkyně dluží svým věřitelům a kterou uplatnila v tomto řízení proti žalované z titulu náhrady škody, není ziskem žalobkyně, tím méně pak ziskem, který by jí ušel, a není ani újmou, která by již nastala v její majetkové sféře. Povinnost žalobkyně jako dlužníka zaplatit svým věřitelům dluhy s příslušenstvím (úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s uplatněním pohledávky) vznikla z jejího závazku ve smlouvě o úvěru nebo o půjčce, a dokud nebyla splněna (dluhy zaplacený), majetkový stav žalobkyně se o tuto hodnotu nesnížil; tím je vyloučen vznik skutečné škody na její straně.“⁸⁸

Dluh může vzniknout protiprávní událostí nebo jednáním škůdce nebo v důsledku nastalého protiprávního stavu. V případě dluhu má poškozený právo, aby ho škůdce dluhu zprostil nebo mu poskytl peněžitou kompenzaci ve výši vzniklého dluhu.⁸⁹

4.3 Nemajetková újma

Nemajetková újma může být jakákoliv újma, při které nedochází ke ztrátě majetku. Imateriální újma vzniká převážně na osobnostních právech nebo přímo na osobě. U nemajetkové újmy je potřeba ke každému případu přistupovat

⁸⁷ HULMÁK, Milan. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část (§2055-3014). Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015. str. 1498. ISBN 978-80-7400-287-8.,

⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 02. 2003, sp. zn. 25 Cdo 986/2001

⁸⁹ KINDL, Milan. ROZEHNAL, Aleš. *Občanský zákoník. Praktický komentář.* Plzeň: Čeněk, 2019. str. 819-820. ISBN 978-80-7380-742-9.,

individuálně a posuzovat řadu kritérií, jako např. intenzitu jednání škůdce, okolnosti daného případu a následky pro poškozeného (pro srovnání článek 10:301 odst. 2 PETL⁹⁰). Imateriální újma může být často závažná a může mít dopad i do majetkové sféry poškozeného. Škůdce často jedná protiprávně a zasahuje do osobnosti fyzické osoby. Může také zasahovat do jiných právem chráněných norem (soukromí, důstojnost, vážnost, dobrá pověst atd.). Nemajetková újma, jedná-li se o fyzickou osobu, vyjadřuje vždy narušenou psychiku a psychický stav. Nutno dodat, že ačkoliv se nemajetková újma spojuje převážně s fyzickou osobou, může být způsobena i osobě právnické.⁹¹

U nemajetkové újmy se poskytuje přiměřené zadostiučinění (satisfakce), které může mít dvě podoby, a to buďto podobu peněžité náhrady (relutární satisfakce), nebo nepeněžitou podobu (morální satisfakce, např. škůdce se soukromě nebo veřejně omluví poškozenému).⁹²

V ust. § 2957 NOZ stanoví způsob a výši přiměřené satisfakce s ohledem na okolnosti hodné zvláštního zřetele (např. úmyslné způsobení újmy, způsobení újmy s použitím lsti, pohrůžky), nebo v důsledku diskriminace poškozeného s ohledem na jeho pohlaví, etnikum, víru atd.⁹³

Za zmínku také stojí ustanovení § 2971 NOZ, které umožňuje odčinění nemajetkové újmy třetí osobě, která je v úzké vazbě s poškozeným, a která vzniklou újmu pocítuje jako osobní neštěstí, tzv. druhotná oběť. Toto ustanovení má funkci satisfakční ale i sankční.⁹⁴

⁹⁰ European Group on Tort Law.org. *Principles of European Tort Law (PETL). Czech Version.* Principy evropského deliktního práva. Online. Dostupné z: <http://www.egtl.org/PETLCzech.html>. [citováno 2024-02-20].

⁹¹ NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel. ZAHOŘOVÁ, Eva. *Nový občanský zákoník. Náhrada škody.* Praha: Grada, 2014. str. 20. ISBN 978-80-247-5165-8.,

⁹² PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3102, ISBN 978-80-7400-747-7.

⁹³ tamtéž, str. 3112,

⁹⁴ tamtéž, str. 3137-3138,

4.4 Náhrada při poškození věci

V ust. § 2969 NOZ je nutno věc chápat jako věc hmotnou (zahrnuje movitou i nemovitou věc). Aby mohlo dojít k náhradě škody, je zapotřebí znát její obvyklou cenu (někdy též tržní cenu). Obvyklá cena se určí podle toho, za jakou cenu lze pořídit stejnou věc v místě a čase a odpovídající stejné kvalitě jako poškozená věc. Pokud nelze cenu určit, určí cenu dle svého uvážení soud, jak je stanoveno v ust. § 2955 NOZ.⁹⁵

Cena se určí vždy v momentě, kdy došlo ke škodě. Zohledňují se také náklady, které jsou nezbytné na opravu, musí se však brát v potaz i to, zda vynaložené finanční prostředky na opravu nejsou v nepoměru k obvyklé ceně poškozené věci.⁹⁶

Pokud by poškozený opravil na náklady škůdce věc tak, že by došlo ke zhodnocení věci, má škůdce právo na vydání bezdůvodného obohacení ze strany poškozeného. Naopak pokud se opravou obnoví funkčnost věci, ale zároveň tím klesne tržní hodnota, má poškozený právo na náhradu škody v rozdílu ceny před opravou a po opravě (typicky nabourané vozidlo).⁹⁷

V ustanovení § 2969 NOZ je zakotvena věc zvláštní oblíbenosti. Z Důvodové zprávy k NOZ vyplývá, že toto ustanovení převzalo dikci § 1331 obecného občanského zákoníku a § 1172 vládního návrhu československého občanského zákoníku z roku 1937.⁹⁸ Jedná se o věc, která může mít nízkou tržní hodnotu, avšak poškozený má k této věci citový vztah. V tomto případě naplňuje náhrada škody jak funkci sankční, tak i satisfakční, neboť se předpokládá, že škůdce jednal ze svévole nebo škodolibosti. Cenu si určí sám poškozený, který je však povinen tuto

⁹⁵ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3133, ISBN 978-80-7400-747-7.

⁹⁶ tamtéž, str. 3134,

⁹⁷ tamtéž, str. 3134,

⁹⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Online, In: justice.cz, Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. str. 578. [citováno 2024-02-22]

výši odůvodnit. Nesouhlasí-li škůdce s výší navrhané náhrady škody ze strany poškozeného, pak cenu určí soud na základě svého uvážení.⁹⁹

Příkladmo níže uvádím část Rozsudku Nejvyššího soudu ČR vydaný dne 27. 11. 2018 pod sp. zn. 25 Cdo 992/2018, ve kterém se mimo jiné uvádí:

„Z toho, co bylo výše řečeno, vyplývá, že odvolací soud vyložil pojmy svévole a škodolibost správně, vycházel též z důvodové zprávy k občanskému zákoníku, a dovolací soud souhlasí se závěrem odvolacího soudu, že jednání žalovaného znaky svévole ani škodolibosti nenaplňuje, pokud základem jeho jednání byl dlouhodobě neřešený sousedský spor o odstranění větví či stromů přesahujících hranici pozemku žalobce a zasahujících k žalovanému, jemuž působily škodu na nemovitosti. Žalovaný se i pokusil získat povolení ke kácení těchto stromů na tamním úřadu. O odstranění přesahujících větví rodina žalovaného se žalobcem jednala. Jednání žalovaného tudíž nelze kvalifikovat jako zcela bezúčelné, ani nemělo za cíl ublížit žalobci. Nic takového ze zjištěného skutkového stavu neplyne (příčemž zjištěný skutkový stav dovolacímu přezkumu nepodléhá).“¹⁰⁰

4.5 Náhrada při poranění zvířete

Zákon definici zvířete neobsahuje. Dle ustanovení § 494 NOZ je zvíře smysly nadaný živý tvor.

Z důvodové zprávy vyplývá, že ustanovení § 2970 NOZ našlo inspiraci v rakouském právu.¹⁰¹ Dle ustanovení § 2970 NOZ se výše náhrady určí podle nákladů vynaložených na péči o zraněné zvíře. Zahrnují výlohy na veterinárního lékaře, léčiva, pomůcky, ale i na dopravu k ošetření. Poškozený je většinou vlastníkem zvířete, ačkoliv v zákoně není jasně uvedeno, místo toho je označen *ten, kdo vynaložil náklady*. Náhrada škody se neurčuje podle ceny zvířete, ale podle

⁹⁹ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3135, ISBN 978-80-7400-747-7.

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. 25 Cdo 992/2018

¹⁰¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Online, In: justice.cz, Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [citováno 2024-02-22]

toho, zda by náklady na léčbu zvířete vynaložil rozumný chovatel. Roli dále hraje, zda zvolená léčba povede k uzdravení zvířete nebo k jeho stabilizaci, dále věk, zdravotní stav před poraněním a účel chovu. Ten, kdo hodlá vynaložit náklady na léčbu, může s ohledem na předpokládanou cenu léčby požadovat po škůdci zálohu. Dojde-li však k úmrtí zvířete, je oprávněn požadovat náhradu škody jen vlastník, přičemž cena zvířete se určí jako tržní cena zvířete v době usmrcení za použití ustanovení § 2969 odst. 1 NOZ.¹⁰² Také by zde připadala v úvahu cena zvláštní oblíbenosti dle ustanovení § 2969 odst. 2 NOZ s ohledem na citové pouto mezi zvířetem a majitelem, musela by zde však být splněna podmínka škodolibosti nebo svévole.

Níže uvádím část odůvodnění Rozsudku Nejvyššího soudu ČR vydaný dne 26. 06. 2019 pod sp. zn. 25 Cdo 4314/2018, ve kterém se uvádí:

„Při výkladu, kdy lze na živé zvíře použít ustanovení o věcech, nutno vyjít ze smyslu a účelu nové právní úpravy, podle níž živé zvíře není věcí. Nová právní úprava klade důraz na zvláštní význam a hodnotu zvířete podmíněnou vlastností zvířete jako smysly nadaného živého tvora. Tento posun je veden ekologickými hledisky a etikou ochrany zvířat. Účelem úpravy je jak ochrana samotného zvířete, tak i ochrana vzájemného vztahu a emoční vazby mezi zvířetem a jeho pánem. Povaze zvířete ve smyslu § 494 o. z. tudíž neodporuje takový výklad § 18 odst. 4 zákona o rybářství, podle něž lze za škodu na věcech považovat i škodu na zvířeti. Podpůrně lze odkázat i na důvodovou zprávu k o. z., podle níž při poranění nebo zabití zvířete je aplikovatelné i právní pravidlo o ceně zvláštní oblíbenosti, které se vztahuje k poškození věci (§ 2969 odst. 2 o. z.).“¹⁰³

¹⁰² PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3136, ISBN 978-80-7400-747-7.

¹⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 06. 2019, sp. zn. 25 Cdo 4314/2018

5 Přirozená práva a újma

V ust. § 2956 NOZ je ukládána povinnost škůdci odčinit újmu poškozenému, která vznikla na přirozených právech. Toto ustanovení odkazuje na ustanovení první části NOZ, konkrétně na ust. § 81 NOZ. V tomto ustanovení je uveden demonstrativní výčet přirozených práv. Jedná se především o osobnost člověka, jeho život, důstojnost, zdraví, příznivé životní prostředí, vážnost, čest, soukromí a ochrana projevu osobní povahy.¹⁰⁴

Ust. § 2956 pak ukládá povinnost odčinit nemajetkovou újmu. Není zde pravidlem, že musí vzniknout i škoda na majetku.¹⁰⁵

Již předchozí rozhodovací praxe dovodila, že v případech zvlášť odsouzeníhodného chování škůdce může dojít k výraznému navýšení náhrady nemajetkové újmy s preventivně-sankční funkcí. Stejně tak i pokud škůdce jednal úmyslně. V těchto případech pak lze aplikovat ust. § 2957 NOZ.¹⁰⁶

Osobně si myslím, že tato dvě ustanovení by mohla mít zásadní roli v dnešním světě sociálních sítí a médií. Každý den můžeme být svědky toho, jak vycházejí články s velkým titulkem, které mohou být zavádějící pro čtenáře, přičemž samotný obsah odporuje nadpisu. Je v pořádku, že tisk si takto navyšuje prodejnost? A pak tu máme sociální sítě, veřejně známé osoby a negativní komentáře, které cílí na jejich osobu, názory, jednání. Myslím, že každý z nás, kdo je aktivní na sociálních sítích, byl již několikrát svědkem toho, jak člověk pod anonymní přezdívkou dokáže nenávistně komentovat někoho jiného, ať už se jedná o jeho barvu pleti, postavení či sexuální orientaci a podněcovat další uživatele k dalším útokům, které v závěru mohou mít vliv na psychiku daného jedince.

¹⁰⁴ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 133, ISBN 978-80-7400-747-7.

¹⁰⁵ tamtéž, str. 3111,

¹⁰⁶ VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971.* Olomouc: ANAG, 2015. str. 218. ISBN 978-80-7263-940-3.,

5.1 Náhrada újmy při ublížení na zdraví

Před přijetím NOZ se náhrada újmy na zdraví řešila prostřednictvím tzv. bodového systému (a to od samého počátku, tj. od 01. 04. 1965). V současnosti by peněžitá náhrada měla vyvážit újmu na zdraví, vytrpění bolesti, ztížené společenské uplatnění při trvalém poškození zdraví a další nemajetkovou újmu, jak je uvedeno v ust. § 2958 NOZ. Nejvyšší soud ČR vytvořil *Metodiku Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (viz Přílohy)*, tato metodika se vztahuje právě k citovanému ustanovení.¹⁰⁷

U náhrady za bolest dochází k menším změnám oproti náhradě za ztížení společenského uplatnění. Za významnou změnu lze považovat upravení hodnoty bodu, který *odpovídá 1 % hrubé nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za kalendářní rok*.¹⁰⁸

Výši bolestného lze stanovit až v okamžiku stabilizace bolesti. Chybí-li v přehledu metodiky výslovně položka, užije se položka, která se povahově nejvíce blíží posuzovanému případu. Pro výslednou hodnotu bolestného se body sčítají, přičemž posuzující lékař může výši náhrady navýšit v závislosti na závažnosti újmy u daného případu. Lze také aplikovat ust. § 2957 NOZ s ohledem na výjimečné okolnosti (úmyslná újma).¹⁰⁹

Promlčení nároku je stanoveno na tříletou lhůtu, prodloužena může být, dohodnou-li se tak obě strany. Subjektivní promlčecí lhůta započne běžet od doby, kdy je možné poprvé provést bodové hodnocení bolesti (stabilizace). Stanovení počátku promlčecí lhůty je tak skutkového charakteru.¹¹⁰

Dojde-li v důsledku ublížení na zdraví ke ztížení společenského uplatnění, měla by náhrada pokrýt veškeré potíže a omezení při trvalém poškození zdraví

¹⁰⁷ VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015. str. 222-224. ISBN 978-80-7263-940-3.,

¹⁰⁸ tamtéž, str. 226,

¹⁰⁹ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3118, ISBN 978-80-7400-747-7.

¹¹⁰ VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015. str. 226. ISBN 978-80-7263-940-3.,

ale i společenské uplatnění a ztrátu možnosti seberealizace. Metodika v této souvislosti vychází z Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví vypracované Světovou zdravotnickou organizací (WHO). Systém obsahuje devět kapitol (např. Péče o sebe, Život v domácnosti, Pohyblivost, Komunikace atd.). Při hodnocení se boduje každá položka v jednotlivých kapitolách samostatně podle míry omezení na stupnici od 0 % do 100 %. *Celkové procentní hodnocení se násobí částkou odpovídající 400násobku průměrné hrubé měsíční nominální mzdy přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za předchozí kalendářní rok, v němž se ustálil stav poškozeného.* Metodika připouští modifikaci s ohledem na věk poškozeného (může dojít k navýšení ale i ke snížení náhrady újmy), dále s ohledem na zapojení do společenského života (i zde může dojít k navýšení i snížení nároku na újmu) a dále pak aplikace ustanovení § 2957 NOZ (úmyslná újma). Záměrem metodiky je, aby posuzování bylo zcela v kompetenci znalců (lékařů). Promlčecí lhůta je zde totožná jako u promlčecí lhůty bolestného, přičemž lhůta započne běžet po celkovém ustálení zdravotního stavu poškozeného.¹¹¹

Jinou újmou je v souladu s ust. § 2958 NOZ myšlena újma psychického rázu spojená zpravidla s léčbou, zdravotním stavem a omezením s tím spojené. Může se také jednat o obavy ze znovuzapojení do běžného života, z výsledku léčby atd.¹¹² Nutno však podotknout, že „jiná újma“ musí být vázána k jednání škůdce, jak dovodil Nejvyšší soud ČR v Usnesení pod sp. zn. 25 Cdo 2245/2017 ze dne 01. 11. 2017, ve kterém uvedl: *„Okolnosti, jež byly neoddělitelnou součástí hospitalizace žalobce, byly tedy odškodněny v řízení o úhradu bolestného vedeném pod sp. zn. 22 C 305/2014. Případné excesivní zacházení s pacientem ze strany nemocničního personálu pak není v příčinné souvislosti s jednáním škůdce, a nelze tedy takto způsobenou újmu přičítat k tíži žalované.“*¹¹³

Za zmínku také stojí, že byla-li náhrada újmy uznána ze strany škůdce nebo byla-li náhrada újmy uplatněna u soudu, mohou práva na náhradu újmy přejít na

¹¹¹ VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971.* Olomouc: ANAG, 2015. str. 227-229. ISBN 978-80-7263-940-3.,

¹¹² tamtéž, str. 229,

¹¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 01. 11. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2245/2014

dědice poškozeného. V opačném případě právo na náhradu újmy zaniká smrtí poškozeného.¹¹⁴ Pro příklad uvádím část odůvodnění Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 02. 2018 vydané pod sp. zn. 25 Cdo 293/2018, kde se uvádí: „Lze tedy uzavřít, že uplatnil-li žalobce za svého života u soudu nárok na náhradu za duševní útrapy spojené s usmrcením jeho syna podle § 2959 o. z. (byť v žalobě jen obecně odkazuje na § 2956 o. z., upravující obecné následky zásahu do přirozených práv člověka), tvoří takto uplatněné právo po jeho smrti součást pozůstalosti, a tedy i předmět dědění, a přechází na jeho dědice bez ohledu na to, zda oni sami jako osoby blízké usmrcenému měli či uplatnili nárok na jednorázovou náhradu podle tohoto ustanovení.“¹¹⁵

5.2 Náhrada újmy při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví

Dle ustanovení § 2959 NOZ nahradí škůdce při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví duševní útrapy manžel, rodič, dítěti nebo jiné blízké osobě poškozeného. V těchto případech mluvíme o odškodnění *sekundární oběti* a vzniká tzv. *reflexní újma*. Funkce této náhrady je primárně satisfakční a preventivně-sankční. Výše náhrady by měla odrážet obecné představy o spravedlnosti (pro srovnání článek 10:301.3 PETL¹¹⁶). Musíme zde však vzít v úvahu, že pokud u sekundární oběti duševní újma vyústí až v psychické problémy, lze požadovat odškodnění dle předchozího ustanovení § 2958 NOZ.¹¹⁷

Dojde-li k usmrcení osoby, pak se ve vztahu zemřelého a poškozeného hledí na okolnosti jako je např. intenzita vztahu, věk zemřelého a pozůstalých osob, hmotná závislost pozůstalého na usmrcené osobě atd. Na straně škůdce se pak

¹¹⁴ VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015. str. 230. ISBN 978-80-7263-940-3.,

¹¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 02. 2018, sp. zn. 25 Cdo 293/2018

¹¹⁶ European Group on Tort Law.org. *Principles of European Tort Law (PETL). Czech Version*. Principy evropského deliktčního práva. Online. Dostupné z: <http://www.egtl.org/PETLCzech.html>. [citováno 2024-02-23].

¹¹⁷ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3121, ISBN 978-80-7400-747-7.

berou v potaz okolnosti jako přístup škůdce (lítost, omluva), dopad do psychické sféry škůdce, majetkové poměry a míra zavinění.¹¹⁸

Nutno také brát na zřetel, dojde-li k usmrcení zvláště traumatizujícím způsobem, nebo byla-li sekundární oběť svědkem usmrcení primární oběti (typicky dopravní nehoda), že tyto události zintenzivní prožitek ze ztráty. Nutné je také si uvědomit, že je-li sekundární obětí batole, je nutné zvýšit také odškodnění, neboť odškodnění se nevztahuje pouze na dobu smrti, ale i na období následující časově nevymezené. Typické citové újmy není potřeba před soudem dokazovat, soud by se měl zabývat pouze odchylkami (v době usmrcení probíhalo rozvodové řízení, dítě se nestýká dlouhodobě s rodiči, aj.). V předmětném ustanovení mají nárok na odškodnění mimo jiné osoby blízké, které jsou blíže specifikované v ustanovení § 22 NOZ, přičemž nárok na odškodnění tak nemohou uplatnit blízcí přátelé, není však vyloučeno ustanovení § 2971 NOZ, pokud byl blízký přítel svědkem tragédie.¹¹⁹

S účinností od 01. 04. 2004 byly zakotveny paušální částky zadostiučinění za smrt taxativně určenému okruhu osob. Částka ve výši 240.000,00 Kč byla určena pro manžela, dítě a osobu blízkou. Částka ve výši 175.000,00 Kč byla určena pro sourozence usmrceného a částka ve výši 85.000,00 Kč byly přiznávány rodičům při ztrátě nenarozeného dítěte. Tyto částky byly neměnné a nebyly postupem času navýšeny ani s ohledem na inflaci.¹²⁰

Z Důvodové zprávy k NOZ vyplývá, že není žádný důvod přiznat právo na shora uvedené částky, neboť za některých okolností to může znamenat příliš málo a za jiných okolností naopak příliš mnoho. Poukazuje na rozdíl v manželství a jeho délce trvání, zda měli manželé harmonický vztah či nikoliv. Tyto a další okolnosti

¹¹⁸ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3121, ISBN 978-80-7400-747-7,

¹¹⁹ tamtéž, str. 3121-3122,

¹²⁰ VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971.* Olomouc: ANAG, 2015. str. 232. ISBN 978-80-7263-940-3.,

by měl zkoumat vždy soudce individuálně u každého případu, neboť variabilita životů a vztahů je individuální.¹²¹

Na závěr této a předchozí kapitoly bych si dovolil vyjádřit svůj názor, ačkoliv se odkloní od občanskoprávního pojetí problému celé diplomové práce. Každý den sleduji média a tisk, který informuje poslední dobou často o zadržení pachatele, který měl platný zákaz řízení motorových vozidel, dechovou zkouškou mu byla zjištěna přítomnost alkoholu v těle, nebo měl pozitivní test na drogy či omamné látky. Nebo o řidičích, kteří jezdí nepřiměřenou rychlostí tam, kde je omezená rychlost. Konkrétně pak uvádím Rozsudek Okresního soudu ve Vsetíně pod sp. zn. 2 T 149/2014 ve spojení s Rozsudkem pod sp. zn. 68 To 355/2014 vydaný Krajským soudem v Ostravě – pobočka v Olomouci, kterým byl pachatel odsouzen na odnětí svobody na čtyři roky a uložen trest zákazu řízení na dobu osmi let za nepřizpůsobení jízdy v obci, kdy překročil dovolenou rychlost jízdy a jel rychlostí 110 km za hodinu. V důsledku toho nezvládnutí řízení zabil na přilehlém chodníku procházející třináctiletou dívku. Pozůstalým byla přiznána náhrada za duševní útrapy v důsledku usmrcení blízké osoby¹²², avšak je výše trestu a výše náhrady přiměřená? Osobně si myslím, že v těchto případech by měly být tresty přísnější, ať už se jedná o bezohlednou jízdu nebo porušení zákazu řízení či řízení pod vlivem alkoholu či drog. Každý si musí být vědom možných následků takového jednání. Zaplacením náhrady za duševní útrapy život dítěti nevrátí, stejně jako případná lítost a omluva pachatele. Jak ale účinně bojovat proti těmto případům, které se stávají dnes a denně? Jak budou žít pozůstalí s vědomím, že byla usmrcena osoba jim blízká pachatelem, který měl platný zákaz řízení a neměl na silnici co dělat? Soudce musí rozhodovat dle zákona, tudíž bych se přikláněl u těchto případů k zpřísnění trestů, které by měly být výrazně vyšší a pro společnost jako prevence odstrašující.

¹²¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Online, In: justice.cz, dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf> [citováno 2024-02-10]

¹²² Rozsudek Okresního soudu ve Vsetíně ze dne 04. 11. 2014, sp. zn. 2 T 149/2014 ve spojení s Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 25. 02. 2015, sp. zn. 68 To 355/2014

5.3 Náhrada nákladů spojených s péčí o zdraví

Náhradu nákladů spojených s péčí o poškozeného a jeho domácnost předchozí občanský zákoník neobsahoval. NOZ naopak tuto náhradu výslovně upravuje v ustanovení § 2960. Náklady budou hrazeny zpětně, ačkoliv lze požadovat zálohu. Do péče o zdraví předně spadají výlohy na léčbu a zlepšení zdravotního stavu poškozeného a musí být užity účelně a prokazatelně. Tyto náklady zahrnují léky, léčbu, pomůcky, rehabilitaci, ošetřovatele, příspěvky na stravu, ale i na výlohy spojené s návštěvou poškozeného. K uplatnění těchto výloh slouží lékařská zpráva a musí být zcela jasné, že je souvislost mezi úrazem, který zavinil škůdce, a léčbou. V případě, že poškozený bude v péči třetí osoby v důsledku těžkého ublížení na zdraví, bude aktivně legitimovaný k uplatnění nákladů ten, kdo vynaložil prostředky spojené s péčí o poškozeného.¹²³

5.4 Náhrada nákladů za pohřeb

Náklady na pohřeb dle ustanovení § 2961 NOZ jsou nově limitovány přiměřeností, přičemž náklady jsou přiznány osobě, která tyto náklady vynaložila. Předmětné ustanovení neoznačuje položky, které spadají do nákladů pohřbu, nově ani neodkazuje na zákoník práce, jak tomu bylo v předešlém občanském zákoníku. Do nákladů pohřbu budou i nadále spadat výdaje za pohřeb, hřbitovní poplatky, zřízení pomníku či úprava hrobu, výdaje na cestu. Každý případ se bude posuzovat individuálně s ohledem na zvyklosti (náboženství, postavení nebo kulturu zemřelé osoby) a dále na okolnosti případu (úmysl, nedbalost), ale stejně tak i na majetkové poměry zemřelého. V případě, že by došlo k úmyslnému usmrcení může být přiznána vyšší náhrada.¹²⁴

¹²³ VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015. str. 238-239. ISBN 978-80-7263-940-3.,

¹²⁴ VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015. str. 241-242. ISBN 978-80-7263-940-3.,

5.5 Náhrada za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti

Poškozenému se v důsledku pracovní neschopnosti, díky které nemůže vykovávat své zaměstnání nebo podnikatelskou činnost, citelně snižuje jeho příjem. Poškozenému tak vzniká nárok na náhradu, která spočívá v rozdílu výše jeho průměrného příjmu před pracovní neschopností a ve výši vyplácené nemocenské dávky. O výši ušlého výdělků se poškození dozví až po obdržení poslední nemocenské dávky. Jestliže pracovní neschopnost poškozeného trvá delší dobu a pokles příjmu by znamenal pro poškozeného značné finanční potíže, může poškozený uplatnit svá práva po částech.¹²⁵

Průměrný výdělek se zjistí z hrubé mzdy či platu v rozhodném období a z odpracované doby v rozhodném období. Rozhodné období je obecně předchozí kalendářní čtvrtletí. Výše ušlého výdělků u podnikatelské činnosti je zpravidla dána rozdílem mezi celkovým příjmem z podnikatelské činnosti a náklady vynaložené k dosažení tohoto příjmu.¹²⁶

Ustanovení § 2962 NOZ bylo až na drobné odchylky převzato z předchozího občanského zákoníku. Lze tedy předpokládat, že soudci budou rozhodovat ve věci samé obdobně jako doposud. Subjektivní promlčecí lhůta je tříletá, přičemž započne běžet okamžikem, kdy byla poškozenému vyplacena poslední nemocenská dávka.¹²⁷

Uvedené ustanovení přiznává právo náhrady za ztrátu výdělků i žákům a studentům, Vzniká z důvodu prodloužení studia, ale i z důvodu omezení či znemožnění výdělečné činnosti. Toto právo vzniká dnem, kdy měl žák či student řádně ukončit své studium. U základních škol, odborných učilišť a středních škol je stanoveno datum ukončení školního roku na 30. června kalendářního roku. U vysokých škol je stanovení data ukončení studia obtížnější. U žáků a studentů se

¹²⁵ VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015. str. 244-245. ISBN 978-80-7263-940-3.,

¹²⁶ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3128, ISBN 978-80-7400-747-7.

¹²⁷ VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015. str. 244-246. ISBN 978-80-7263-940-3.,

výše náhrady stanovuje obtížněji, neboť před vzniklou újmou nepracovali. Výše náhrady se stanoví z tzv. pravděpodobného výdělku, kterého by poškozený mohl pravděpodobně dosáhnout nebýt vzniklé újmy. Využívají se tak statistická data pro danou profesi, kterou by poškozený mohl po ukončení vzdělání vykonávat (vychází se z nástupní mzdy). U žáka základního vzdělání bez aprobační mzdy se bude vycházet z minimální výše mzdy.¹²⁸

5.6 Peněžitý důchod po skončení pracovní neschopnosti

Vznikla-li újma na zdraví s následky, které přetrvávají i po ukončení pracovní neschopnosti, a došlo-li k poklesu pracovní schopnosti poškozeného minimálně o 35 %, může být přiznána invalidita, která se dělí na tři stupně podle závažnosti zdravotního omezení poškozeného (více k této problematice lze nalézt v ust. § 38 a § 39 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění).¹²⁹

Poškozený má právo na náhradu ve výši rozdílu výdělku před úrazem a po úrazu s přičtením invalidního důchodu.¹³⁰ Příkladem může tedy být, že poškozený před úrazem měl měsíční hrubou mzdu ve výši 35.000,00 Kč. Po úrazu se mu snížila měsíční mzda na 22.000,00 Kč a k tomu dostával invalidní důchod prvního stupně ve výši 7.500,00 Kč. Celkový příjem poškozeného po úrazu tak činil 29.500,00 Kč. Mohl si tak nárokovat náhradu ve výši 5.500,00 Kč (35.000,00 Kč - 29.500,00 Kč).

Z ustanovení § 2963 NOZ vyplývá, že škůdce bude povinen odčinit ztrátu i v momentě, kdy poškozený má stejný příjem, avšak musí vynaložit značné úsilí nebo zvýšené námahy pro překonání překážek. Dále pak z odst. 2 předmětného ustanovení vyplývá, že náhrada se stanoví s ohledem na zvyšování výdělku

¹²⁸ VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015. str. 247. ISBN 978-80-7263-940-3.,

¹²⁹ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3129, ISBN 978-80-7400-747-7.

¹³⁰ VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015. str. 250. ISBN 978-80-7263-940-3.,

v oboru i k pravděpodobnému růstu mzdy poškozeného. Soudci tak budou muset v praxi řešit tyto případy vždy individuálně, přičemž budou muset vycházet zřejmě z různých statistik. Nárok na náhradu za ztrátu výdělku zaniká v momentě, kdy poškozenému je přiznán starobní důchod na místo důchodu invalidního.¹³¹

Jak tedy bude vypadat v praxi přiznání náhrady za ztrátu výdělku, jestliže jsem uvedl příklad, kdy by poškozenému náležela náhrada ve výši 5.500,00 Kč, která však nebere v potaz nárůst mezd do budoucna ani možný profesní vzestup poškozeného? Bude stačit, aby soudci vycházeli z obecných statistik, nebo bude nutné si vyžádat data od konkrétního zaměstnavatele, když dnes není pravidlem, že stejná pozice zaměstnance v různých firmách je stejně ohodnocena? Odpověď nejspíše přinese až judikatura.

5.7 Náhrada při ztrátě na důchodu

Ustanovení § 2964 NOZ úzce souvisí s ustanovením § 2962 a § 2963 NOZ. Nastane-li situace, kdy poškozený pobíral náhradu nejprve dle § 2962 a následně i dle § 2963, pak může dojít k vyměření nižšího starobního důchodu. Ztráta důchodu je pak rozdíl mezi tzv. fiktivním důchodem a skutečným důchodem (dle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění). Pokud poškozený pobíral náhradu dle ust. § 2963 NOZ, není tato náhrada zahrnuta do vyměřovacího základu pro starobní důchod, a tudíž je mu vyměřen starobní důchod nižší, než na který by měl poškozený nárok. Uplatnit právo na náhradu při ztrátě důchodu může poškozený uplatnit v subjektivní promlčecí lhůtě, která je stanovena na tři roky a započne běžet od okamžiku, kdy se dozví o rozhodnutí o přiznání starobního důchodu.¹³²

¹³¹ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3129, ISBN 978-80-7400-747-7.

¹³² VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971.* Olomouc: ANAG, 2015. str. 255-257. ISBN 978-80-7263-940-3.,

5.8 Náhrada za bezplatnou práci

Dle ustanovení § 2965 se přiznává aktivní legitimace sekundárním obětím. Toto ustanovení zakládá právo třetím osobám domáhat se náhrady za bezplatnou práci, kterou vykonával poškozený bezplatně v jejich domácnosti nebo závodě. Vysvětleme si to na konkrétním příkladě. Pan Novák každý rok sekal bubnovou sekačkou své sousedce, paní Černé, trávu na její zahradě. Pan Novák při dopravní nehodě, kterou nezpůsobil, utrpěl těžká zranění, přičemž zůstal upoután na invalidním vozíku. Z toho důvodu již nemohl své sousedce nadále pomáhat se sečením trávy. Paní Černá tak musela hledat v širokém okolí zemědělce, který by jí trávu posekal, avšak již za peněžitou odměnu. Paní Černá je tak aktivně legitimována domáhat se náhrady za bezplatnou práci po škůdci, který zavinil, že pan Novák již nemůže tyto práce pro paní Černou vykonávat.

Důkazní břemeno nese sekundární oběť. Musí předně prokázat, že by poškozený bezplatnou práci vykonával i v budoucnu, dále prokázat o jaké práce se jedná, jejich hodnotu a dobu, po kterou by poškozený práci vykonával. V případě úspěšného prokázání nároku na náhradu se přizná toto právo bez ohledu na to, zda bude práci vykonávat sama sekundární oběť, nebo využije za tím účelem třetí osobu za úplatu.¹³³

Pro srovnání uvádím část z odůvodnění Rozsudku Okresního soudu ve Zlíně vydaný dne 10. 02. 2023 pod č. j. 36 C 372/2022-66:

„18. Byť § 2965 o. z. zmiňuje nejen práce v domácnosti, ale i v závodě, nelze toto ustanovení aplikovat v projednávaném případě, přestože žalobkyně tvrdila, že [jméno] [příjmení] za samotné dozorování a koordinaci stavby sídla žádnou zvláštní odměnu nepobíral a byl nadále jako doposud odměňován pouze mzdou, která činila do [datum] [částka] a od [datum] [částka] měsíčně (viz mzdové výměry a mzdové listy [jméno] [příjmení]). Uvedené však neznamena, že [jméno] [příjmení] pracoval pro žalobkyni bezúplatně, tj. bez nároku na protiplnění. [jméno] [příjmení] se v žalobkyni majetkově účastní a vykonává její podnikatelskou

¹³³ VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015. str. 258. ISBN 978-80-7263-940-3.,

činnost, ať již v obchodním vztahu jako jednatel či společník (viz obchodní rejstřík) nebo v pracovním vztahu jako obchodní manager (viz pracovní smlouva a její dodatek z [datum]). Za odvedenou práci pobírá mzdu a podílí se na zisku žalobkyně. Jeho práce není bezúplatná, a proto za ni nepřísluší náhrada dle § 2965 o. z., nemohl-li ji [jméno] [příjmení] v důsledku újmy na zdraví vykonávat. Vztah žalobkyně a [jméno] [příjmení] má obchodní povahu a je založen na vytváření zisku, z něhož profitují oba. Na uvedeném nic nemění ani to, že [jméno] [příjmení] podle žalobkyně neměl za dozorování a koordinaci stavby jejího sídla výslovně dohodnutu zvláštní odměnu.“¹³⁴

5.9 Náhrada za výživné

Majetková újma třetím osobám (sekundární oběť) vzniká, dojde-li k usmrcení osoby (primární oběť), která měla k třetí osobě vyživovací povinnost. Nárok sekundární oběti vzniká bez zřetele na to, zda skutečně bylo ze strany primární oběti poskytováno či nikoliv.¹³⁵

Náhrada se určí jako rozdíl mezi dávkami (vdovský, sirotčí důchod) a potencionálním výživným ze strany usmrceného dle rozumného očekávání, které by bylo nebo mělo být poskytováno. Vyživovací povinnost může být stanovena rozhodnutím soudu, pokud tak není stanoveno, soud dle zásad pro určení výživného rozhodne v rámci předběžné otázky.¹³⁶

Ustanovení § 2966 NOZ vymezuje osoby, které mají právo požadovat náhradu za výživné, jsou to především manžel, předci, potomci, neprovdaná matka, ale i osvojenci a jejich předci a potomci.¹³⁷

Z ustanovení § 2967 NOZ se určí výše náhrady pro pozůstalé osoby. Základem pro výpočet je čistý průměrný měsíční výdělek, neboť se předpokládá,

¹³⁴ Rozsudek Okresního soudu ve Zlíně ze dne 10. 02. 2023, č. j. 36 C 372/2022-66

¹³⁵ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3131, ISBN 978-80-7400-747-7.

¹³⁶ tamtéž, str. 3131,

¹³⁷ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3131, ISBN 978-80-7400-747-7.,

že by zemřelý z příjmu odvedl daň. Dále se hledí na pravděpodobnou délku života zemřelého a pozůstalí musí splňovat zákonné podmínky pro přiznání náhrady výživného.¹³⁸

Nárok na výživné má i jiná osoba dle ustanovení § 2966 odst. 2 NOZ. Jedná se o případy, kdy usmrčený poskytoval výživné osobě, která nebyla rodinným příslušníkem a usmrčený neměl povinnost toto výživné poskytovat.¹³⁹

Dle ustanovení § 2967 odst. 2 NOZ se pak přihlédne k tomu, jak dlouho by usmrčený toto dobrovolné plnění jiné osobě poskytoval, přičemž poskytnuté plnění ze strany usmrčeného nesmí mít povahu jednorázového charakteru.¹⁴⁰

Ačkoliv ustanovení § 2966 NOZ výslovně uvádí, že náhrada náleží pozůstalým, lze se od tohoto výkladu odchýlit, jak dovodil Ústavní soud ve svém nálezu z 25. 07. 2023 pod sp. zn. III. ÚS 39/22, ve kterém uvádí: „*Nálezací soud uvedl v odůvodnění svého rozsudku, že jazykový výklad § 2966 občanského zákoníku "nelze korigovat jiným způsobem, než jak zamýšlel zákonodárce a nelze dospět k závěru, že zákonodárce měl na mysli vztáhnout ustanovení § 2966 občanského zákoníku i na osoby žijící." Odvolací soud tento výklad aproboval. Soudy ovšem nevzaly v úvahu fakt, že skutečný život nepokračuje, nejsou-li v chodu ty základní biologické funkce, které jej činí lidským.*"¹⁴¹

5.10 Odbytné

Místo peněžité renty lze z vážného důvodu přiznat jednorázové *odbytné*, jak uvádí ustanovení § 2968 NOZ. Odbytné lze přiznat pouze na návrh poškozeného. Dohodu můžou mezi sebou uzavřít poškozený a škůdce za předpokladu, že budou dodrženy dobré mravy a veřejný pořádek. Z dohody musí být zřejmé, z jakého titulu nárok na odbytné vznikl a které nároky se dohodou vypořádají. Dohoda by

¹³⁸ VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015. str. 263-264. ISBN 978-80-7263-940-3.,

¹³⁹ tamtéž, str. 261,

¹⁴⁰ tamtéž, str. 263,

¹⁴¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 07. 2023, sp. zn. III. ÚS 39/22

měla být uzavřena písemně s ověřenými podpisy nebo by měla mít formu notářského zápisu.¹⁴²

Dohodu o odbytném lze uzavřít o nárocích dle ust. § 2962, § 2963, § 2964, § 2965 a § 2966 NOZ. Důvodem může být nutná potřeba poškozeného nebo obava z neschopnosti dostát svým povinnostem ze strany škůdce. Žádá-li poškozený náhradu dle § 2962 NOZ (ztráta na výdělku po dobu pracovní neschopnosti) a dle § 2963 NOZ (ztráta na výdělku po skončení pracovní neschopnosti), není vyloučeno, že se obě strany dohodnou na odbytném pouze k jednomu z těchto zákonných ustanovení.¹⁴³

¹⁴² VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015. str. 263. ISBN 978-80-7263-940-3.,

¹⁴³ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3133, ISBN 978-80-7400-747-7.

6 Stanovení náhrady u zvláštních případů

6.1 Moderační pravomoc soudu

Jeví-li se povinnost škůdce k náhradě újmy za značně nespravedlivou s ohledem na jeho majetkové poměry a na majetkové poměry poškozeného, může soudce přistoupit k moderační (zmírňovací) pravomoci (*ius moderandi*), která má za účel snížit náhradu újmy, a zmírnit tak důsledky pro škůdce. Zmírnění náhrady je možné tehdy, když škůdce odpovídá za újmu na subjektivním principu (nevědomá nebo vědomá nedbalost) nebo bez zřetele na zavinění. Soud posuzuje, zda jsou přítomny okolnosti zvláštního zřetele, které by odůvodňovaly snížení náhrady.¹⁴⁴

Na základě jaké skutečnosti soud dovodil snížení náhrady, musí být řádně uvedeno v odůvodnění daného rozhodnutí, nestačí pouze odkázat na ustanovení § 2953 NOZ. Nutno podotknout, že soud může náhradu pouze snížit, nikoliv prominout. Judikatura však připouští odepření práva na náhradu újmy, která je v rozporu s dobrými mravy.¹⁴⁵

Předmětné ustanovení platí pouze pro odpovědnost z deliktu, neboť při smluvní povinnosti vstupují obě strany s určitou představou vzájemného plnění. Snížení náhrady není možné, dojde-li k újmě úmyslným činem škůdce, nebo hlásili se škůdce k odbornému výkonu nebo je příslušníkem určitého stavu či povolání anebo porušením odborné péče, jak je stanoveno v ustanovení § 2953 odst. 2 NOZ.¹⁴⁶

6.2 Určení výše náhrady soudem

Ustanovení § 2955 NOZ zakotvuje pravidlo pro určení výše náhrady škody, kterou nelze přesně vyčíslit. V těchto případech závisí zcela na soudci, aby určil výši náhrady spravedlivě dle své úvahy. Soudce může požadovat po poškozeném,

¹⁴⁴ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3106, ISBN 978-80-7400-747-7.

¹⁴⁵ tamtéž, str. 3107,

¹⁴⁶ tamtéž, str. 3108,

aby v těchto případech doložil důkazy a tvrzení pro určení výše náhrady, neboť v těchto případech je ze strany soudce nutné řádné odůvodnění a nestačí odkázat na ustanovení § 2955 NOZ. Poškozený tak nese důkazní břemeno. Soudce také musí vycházet z dřívějších rozhodnutí, které mají shodu v podstatných znacích. Jedná se o nové ustanovení, neboť v předchozím občanském zákoníku nebylo zakotveno. V minulosti se vycházelo z ust. § 136 OSŘ (zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů), kde je stanoveno: „*Lze-li výši nároků zjistit jen s nepoměrnými obtížemi nebo nelze-li ji zjistit vůbec, určí ji soud podle své úvahy.*“¹⁴⁷ Obdobné ustanovení můžeme nalézt i v článku 2:105 PETL, kde je uvedeno: „*Škoda musí být prokázána podle běžných procesních předpisů. Soud může odhadnout rozsah škody v případech, kde by prokázání přesné výše bylo příliš obtížné anebo nákladné.*“¹⁴⁸

6.3 Vyloučení nebo omezení povinnosti k náhradě újmy

Jednostranné prohlášení škůdce, že se zbavuje povinnosti k náhradě újmy, která může vzniknout nebo jen hrozí, se považuje za zdánlivé právní jednání a k takovému se nepřihlíží. Tzn., že škůdce se nemůže zprostit povinnosti k náhradě újmy ani ji omezit. Dojde-li k takovému oznámení před vznikem újmy, bude posuzováno jako varování před nebezpečím. Smyslem ustanovení § 2896 NOZ je, aby poškozený byl včas varován, a nedošlo tak k případné újmě. Varování může být formou tabulky, která musí být umístěna tak, aby si jí případný poškozený včas všimnul. Půjde o cedule jako např. „*Pozor, zlý pes!*“, „*Nebezpečí úrazu, chodník se v zimě neudrží!*“, „*Za odložené věci neručíme!*“, atd. Nedbá-li případný poškozený varování, může jít tato skutečnost k tíži poškozeného a náhrada újmy může být poměrně snížena. Je zde nutnost individuálního přístupu

¹⁴⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů

¹⁴⁸ European Group on Tort Law.org. *Principles of European Tort Law (PETL). Czech Version.* Principy evropského deliktního práva. Online. Dostupné z: <http://www.egtl.org/PETLCzech.html>. [citováno 2024-02-20].

soudu, zvážit, zda nápis s varováním byl dostatečně správně formulován, správně umístěn apod.¹⁴⁹

6.4 Limity právního jednání k náhradě újmy

Nový občanský zákoník umožňuje vzdát se náhrady újmy ze strany poškozeného. Lze například využít ustanovení § 1995 NOZ. Jedná se o jednostranný právní akt, kdy poškozený zčásti nebo zcela promine dluh (formou prohlášení nebo oznámení), nebo poškozený vydá kvitanci či vrátí dlužný úpis škůdci. Prominutí dluhu nemá za následek zánik dluhu, ale pouze zánik povinnosti dluh splnit.¹⁵⁰

Druhou možností je využít ustanovení § 1981 NOZ a uzavřít dohodu o zániku závazku. Tato dohoda má za následek zánik závazku, jak již název napovídá, přičemž lze zrušit závazek již vzniklý, který doposud nezanikl. Nelze prominout ani uzavřít dohodu o zrušení závazku, který by teprve vznikl v budoucnu.¹⁵¹

Ustanovení § 2897 NOZ zakotvuje možnost vzdát se práv na náhradu škody na pozemku. Vzdát se práv v tomto případě však nelze, pokud by škoda vznikla úmyslně nebo z hrubé nedbalosti, stejně tak i provozem zvlášť nebezpečným nad rámec zákonných liberačních důvodů. Typicky lze využít u stavebních prací nebo zemědělské činnosti, kdy může dojít ke škodě na pozemku nebo na pozemku sousedním. Vzdání se těchto práv se zapisuje do katastru nemovitostí, přičemž se tím zajistí, že ani budoucí vlastník se nebude moci domáhat práv na náhradu škody.¹⁵²

Existují však výluky, které jsou zakotveny v ustanovení § 2898 NOZ. Nelze dle tohoto ustanovení vyloučit povinnost k náhradě újmy, jsou-li zasažena práva člověka, dále pak, bylo-li jednáno z hrubé nedbalosti či úmyslně (subjektivní stránka škůdce). Třetí výlukou je jednání, které předem vylučuje nebo omezuje

¹⁴⁹ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3008, ISBN 978-80-7400-747-7.

¹⁵⁰ tamtéž. str. 2147,

¹⁵¹ tamtéž, str. 2131,

¹⁵² tamtéž, str. 3009,

právo slabší strany (např. věřitel a dlužník, který je na pozici slabší strany a nemá mnoho možností ovlivnit podmínky poskytnutí sjednávaného úvěru, případně dalším může být podnikatel a spotřebitel, zaměstnavatel a zaměstnanec, pronajímatel a nájemce atd.).¹⁵³

6.5 Smluvní pokuta

Dle ustanovení § 2048 NOZ patří smluvní pokuta pod institut utvrzení dluhu, přičemž nezajišťuje pohledávku. Má utvrzovat dluh, neboť je motivací pro dlužníka, aby splnil primární závazek ze smlouvy. Vytváří ekonomický a psychologický nátlak na dlužníka ke splnění smluvní povinnosti. Má též smysl reparační. Povinnost k úhradě smluvní pokuty tedy zaniká, jestliže dlužník splní to, k čemu se zavázal. Jestliže je však odstoupeno od smlouvy, nebo jestliže již vznikl nárok na zaplacení smluvní pokuty, ačkoliv primární závazek byl splněn, má věřitel právo na úhradu smluvní pokuty. Nárok na úhradu smluvní pokuty vzniká i za situace, že nedošlo při porušení povinnosti ke vzniku škody. Z výše vzniklé škody pak může soud vycházet při moderaci smluvní pokuty. Nově lze sjednat peněžitou i nepeněžitou smluvní pokutu.¹⁵⁴

Smluvní pokuta hraje důležitou roli, neboť je-li sjednána smluvní pokuta, věřitel nemá právo na náhradu škody, jak je uvedeno v § 2050 NOZ. Tímto ustanovením je vyloučena možnost uplatnit právo na náhradu škody u toho závazku, který smluvní pokuta utvrzuje.¹⁵⁵

Je-li sjednaná nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta, pak dlužník může využít svého práva k moderaci, jak dovodil Nejvyšší soud ČR v Usnesení pod sp. zn. 33 Cdo 5377/2017 ze dne 21. 03. 2019, ve kterém uvádí: „*Předně je třeba připomenout, že nenamítne-li oprávněná osoba, na jejíž ochranu je stanoven důvod neplatnosti, neplatnost právního jednání, které se přičí dobrým mravům, považuje se právní jednání za platné (§ 580 odst. 1, § 586 o. z.). Jako právní*

¹⁵³ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 3009-3011, ISBN 978-80-7400-747-7.

¹⁵⁴ tamtéž, str. 2213-2214,

¹⁵⁵ tamtéž, str. 2020,

*jednání, které se zjevně přičí dobrým mravům (§ 588 o. z.), nelze považovat ujednání o smluvní pokutě pouze z důvodu nepřiměřenosti její výše; takovou smluvní pokutu může soud na návrh dlužníka snížit s přihlédnutím ke kritériím stanoveným v § 2051 o. z. Jinak řečeno, nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta nemůže z důvodu své nepřiměřené výše zakládat (absolutní) neplatnost ujednání pro porušení dobrých mravů, nýbrž může být důvodem k použití moderačního práva soudu.*¹⁵⁶

6.6 Úroky z prodlení

Úroky z prodlení mají motivační, sankční a kompenzační funkci obdobně jako smluvní pokuta. Nárok na tyto úroky vzniká v důsledku nesplnění včasné povinnosti a tyto úroky lze požadovat, ačkoliv nebyly ujednány, přičemž vznikají za předpokladu existence peněžitého dluhu. Počátek nastává po uplynutí data splatnosti. Platí zde pravidlo, že dlužník musí být za prodlení odpovědný, jinak nevzniká věřiteli na tyto úroky nárok. Výše úroku z prodlení je určována nařízením vlády. Aktuální výše úroku z prodlení je 13,75 % ročně od 01. 01. 2024. V předchozím období činila tato výše 14 %. Ve vztahu k ustanovení § 1971 NOZ se úroky z prodlení na náhradu škody započítávají, to znamená, že právo na náhradu škody vzniká pouze tehdy, není-li peněžitý dluh kryt úroky z prodlení. Úroky z prodlení tak můžeme brát jako paušální náhradu škody, neboť narůstají každým dnem neuhrazení jistiny, která je základem pro výpočet těchto úroků.¹⁵⁷

K tomu viz. část z odůvodnění Rozsudku vydaný Okresním soudem v Teplicích pod č. j. 18 C 352/2023-27 ze dne 29. 11. 2023, ve kterém se uvádí: „V případě nároku na náhradu škody, tedy v případě, kdy není doba splnění závazku dohodnuta, stanovena právním předpisem nebo určena v rozhodnutí, je dlužník (škůdce) povinen splnit dluh, tj. nahradit škodu, prvního dne poté, kdy byl o plnění věřitelem (poškozeným) požádán. Za první takovou žádost, která je součástí spisu, lze považovat výzvu k náhradě škody zaslanou žalovanému

¹⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 03. 2019, sp. zn. 33 Cdo 5377/2017

¹⁵⁷ PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony.* V Praze: C.H. Beck, 2019. str. 2119-2122, ISBN 978-80-7400-747-7.

[datum]. Ta byla žalovanému doručena uložení dne [datum], žalovaný tudíž měl škodu žalobcům uhradit následující den po určené lhůtě 14 dnů, a jelikož tak neučinil, dostal se další následující den ([datum]) do prodlení. Soud proto žalovanému uložil též povinnost zaplatit žalobci od prvního dne prodlení úroky z prodlení podle § 1970 o.z. ve výši stanovené v souladu s nařízením vlády č. 351/2013 Sb. Pokud žalobce požadoval úroky od dřívějšího data, byla žaloba v této části jako nedůvodná zamítnuta.“¹⁵⁸

K úrokům z prodlení bych se dovolil vyjádřit s ohledem na mé zaměstnání, neboť pracuji jako odborný asistent v advokátní kanceláři, která se specializuje zejména na vymáhání pohledávek. V případě náhrady škody bych byl zastáncem toho, aby tento nárok nebyl uplatňován (vyjma škod vzniklých úmyslně, ze škodolibosti apod.), ačkoliv zákon toto právo přiznává. Níže uvádím příklad.

Jestliže škůdci vznikne povinnost nahradit škodu ve výši 500.000,00 Kč se splatností ke dni 31. 12. 2022 a tato náhrada nebude uhrazena, může poškozený požadovat i úroky z prodlení, přičemž sazba za rok 2023 činila 14 %. Roční výše úroků z prodlení z částky 500.000,00 Kč činí celkem 70.000,00 Kč. Jestliže škůdce bude limitován svými příjmy a bude zasílat každý měsíc splátku ve výši 5.000,00 Kč, uhradí ročně celkem 60.000,00 Kč. Z dikce § 1932 odst. 1 NOZ vyplývá, že se hradí nejprve úroky z prodlení, z toho plyne, že za uplynulý rok nejenže škůdce neuhradí ani narůstající úroky z prodlení v plné výši, ale neuhradí ani část původní výše náhrady škody (Tabulka č.1). Leda, že by škůdce sám určil, že plní nejprve na jistinu dle ust. § 1932 odst. 2 NOZ, ačkoliv i zde by celkový úrok z prodlení činil 66.131,78 Kč při uhrazení 60.000,00 Kč s přednostním započtením na jistinu (viz Tabulka č. 2). Jestliže tedy škůdce nezavinil újmu úmyslně, sám žije na pokraji bídy a má snahu dostát svým povinnostem a uhradit vzniklou újmu, nemělo by se dle mého názoru uplatnit právo ohledně úroků z prodlení.

Je zcela na odpovědnosti škůdce, zda s ohledem na svou finanční situaci požádá soud v nalézacím řízení o splátky primárního závazku (škoda ve výši

¹⁵⁸ Rozsudek Okresního soudu v Teplicích ze dne 29. 11. 2023, č. j. 18 C 352/2023-27

500.000,00 Kč). Vyhoví-li soud žádosti, bude škůdci uložena povinnost hradit vzniklou škodu v pravidelných měsíčních splátkách, aniž by docházelo k navyšování úroků z prodlení.

7 Závěr

Tématem mé diplomové práce byla *Povinnost nahradit škodu v občanském zákoníku*. Tuto problematiku řeší zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 01. 01. 2024 a je zakotvena ve čtvrté části tohoto zákona, konkrétně pak v hlavě třetí nazvané „Závazky z deliktu“.

Hlavním cílem práce byl obecný výklad této právní problematiky s vyzdvihnutím jejích nejdůležitějších aspektů.

V první kapitole jsem se snažil o přiblížení dané problematiky v obecné rovině. Seznámení se s novým pojetím některých pojmů např. újma, škoda, nemajetková újma a jak jsou chápány v daném kontextu. V dalších podkapitolách jsem se snažil o nastínění funkce náhrady újmy a jaké subjekty mohou při způsobené újmě vystupovat. Dále jsem upozornil na činy vylučující protiprávnost jako je svépomoc, nutná obrana a krajní nouze. Závěr první kapitoly byl věnován institutu promlčení v dané problematice.

Druhou kapitolu jsem věnoval především vzniku povinnosti nahradit újmu. Jaké jsou předpoklady, které vedou k oprávněnosti požadovat náhradu újmy. Tato kapitola měla především upozornit na nové pojetí deliktu, které má odlišný význam v občanskoprávní sféře než ve sféře trestněprávní. V neposlední řadě jsem se věnoval výkladu pojmů újma, příčinná souvislost (kauzální nexus) a též zavinění.

Třetí kapitola pojednává o obecných deliktech a jejich rozdělení na porušení dobrých mravů, porušení povinnosti ze zákona a porušení povinnosti ze smlouvy. Dále byly uvedeny předpoklady k jednotlivým částem.

Čtvrtá kapitola se věnovala způsobům náhrady újmy, přičemž z této kapitoly vyplývá, že občanský zákoník dnes dává přednost naturální restituci před peněžitou, z čehož je patrné, že model způsobu náhrady újmy je v České republice modelem obráceným oproti Principu evropského deliktního práva, který dává naopak přednost úhradě újmy v penězích.

Pátou kapitolu jsem věnoval náhradě újmy, která vzniká v důsledku porušení přirozených práv člověka, přičemž nejdůležitější jsou zde ustanovení, která

upravují náhradu újmy při ublížení na zdraví a při usmrcení a zvláště závažnému ublížení na zdraví, neboť v dnešní době se většina z nás shodne na tom, že jediné, co si za peníze nekoupíme, je právě zdraví. Dojde-li však k újmě na zdraví, je nutné se s tímto nepříznivým stavem vypořádat alespoň určitou satisfakcí, kterou lze převést na peněžitý ekvivalent. K tomu slouží i vypracovaná Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví, která je součástí příloh této diplomové práce.

Poslední kapitola je věnována nástrojům, které mohou významně ovlivnit výši stanovené náhrady újmy. Ať už se jedná o moderaci ze strany soudu, anebo odhad výše náhrady při vzniklé újmě, kterou nelze snadno vyčíslit penězi a je zapotřebí, aby tuto výši stanovil soud dle svého uvážení. Dále bylo v této kapitole upozorněno na sjednání smluvní pokuty, vzdání se práva na náhradu újmy a v neposlední řadě úroky z prodlení jako určitá paušální forma náhrady škody.

Ačkoliv dnes nový občanský zákoník slaví od své účinnosti deset let, myslím si, že do budoucna bude nutné přistoupit k novelizaci některých ustanovení. Dle mého názoru např. ustanovení § 2965 NOZ, z kterého náleží náhrada újmy za bezplatnou práci třetí osobě, není zcela v souladu s dobrými mravy. Nedovedu si představit, že se domáhám práva na náhradu újmy na úkor primární oběti, která pro mne vykonávala bezplatnou práci, když přednostně by měla být přiznána náhrada újmy právě této osobě. Dnes můžeme jen polemizovat nad některými ustanoveními nového občanského zákoníku, přičemž jak se k tomuto postaví zákonodárna moc je zatím vize budoucnosti.

Při zpracování mé diplomové práce jsem vycházel z dostupné literatury, především pak z komentářů k zákonu. Veškerá použitá literatura je uvedena v použitém seznamu literatury. K práci jsem se snažil využít i dostupnou judikaturu a předně u ní demonstrovat, jak se k některé problematice staví soudy. K vyhledání dostupné judikatury jsem využil programu ASPI, přičemž přístup do tohoto programu mi byl dočasně poskytnut ze strany mého zaměstnavatele.

Literatura

Monografie:

ACHOUR, Gabriel a PELIKÁN, Martin. Náhrada škody a nemajetkové újmy v občanskoprávních a obchodních vztazích. Právo (Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2015. ISBN 978-80-7418-231-0.,

ELIÁŠ, Karel. Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-493-4.

HULMÁK, Milan. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část (§2055-3014). Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-287-8.,

KINDL, Milan a ROZEHNAL, Aleš. Občanské právo. Souhrnný výklad. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. ISBN 978-80-7380-930-0.,

KINDL, Milan. ROZEHNAL, Aleš. Občanský zákoník. Praktický komentář. Plzeň: Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.,

NOVOTNÝ, Petr; KOUKAL, Pavel. ZAHOŘOVÁ, Eva. Nový občanský zákoník. Náhrada škody. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8.,

PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír. a kol. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-747-7.

RABAN, Přemysl et al. Občanské právo hmotné. Závazkové právo. Brno: Václav Klemm, 2014. ISBN 978-80-87713-11-2.,

ŠVESTKA, Jiří a DVOŘÁK, Jan. Občanské právo hmotné. 5., jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-473-4.,

ŠVESTKA, Jiří a DVOŘÁK, Jan. Občanské právo hmotné. 5., jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-468-0.,

ŠVESTKA, Jiří. DVOŘÁK, Jan. FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolter Kluwer, a. s., 2014, ISBN 978-7478-630-3.,

VÍTOVÁ, Blanka. DOHNAL, Jakub, KOTULA, Jan. Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971. Olomouc: ANAG, 2015. ISBN 978-80-7263-940-3.,

Odborné články

- Bulletin-advokacie.cz. *K výkladu subjektivní promlčecí lhůta podle § 106 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve prospěch poškozeného*. Online. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-vykladu-subjektivni>. [citováno 2024-02-15].
- VÍTOVÁ Blanka, Škoda způsobená několika osobami. Online. In. Bulletin-advokacie.cz. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/skoda-zpusobena-nekolika-osobami>. [citováno 2024-02-11].

Judikatura:

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 04. 2017, sp.zn. II.ÚS 795/16,

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 07. 2023, sp. zn. III. ÚS 39/22,

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 09. 06. 2021, sp. zn. 25 Cdo 3470/2019,

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 09. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 2204/2011,

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 11. 2005, sp. zn. 32 Odo 1022/2004,

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 01. 2007, sp. zn. 25 Cdo 874/2005,

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 09. 2004, sp. zn. 32 Odo 1186/2003,

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 07. 2011, sp. zn. 25 Cdo 4313/2008,

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 02. 2003, sp. zn. 25 Cdo 986/2001,

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. 25 Cdo 992/2018,

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 06. 2019, sp. zn. 25 Cdo 4314/2018,

Rozsudek Okresního soudu v Teplicích ze dne 29. 11. 2023, č.j. 18C352/2023-27,

Rozsudek Okresního soudu ve Vsetíně ze dne 04. 11. 2014, sp. zn. 2 T 149/2014,

Rozsudek Okresního soudu ve Zlíně ze dne 10. 02. 2023, č. j. 36 C 372/2022-66,

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 25. 02. 2015,
sp. zn. 68 To 355/2014,

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 05. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1462/2003,

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 01. 11. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2245/2014,

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 02. 2018, sp. zn. 25 Cdo 293/2018,

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 03. 2019, sp. zn. 33 Cdo 5377/2017,

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 11. 2013, sp. zn. 6 Tdo 871/2013,

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 08. 2010, sp. zn. 30 Cdo 479/2010.

Právní předpisy

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník („NOZ“)
- Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
- Zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů
- Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Ostatní zdroje

- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Online, In: www.justice.cz, dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [citováno 2024-02-10]
- Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku), Online, In: www.nsoud.cz, dostupné z: [https://nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/21B4600D35F7065BC125866C004826AE/\\$file/D%20-%20Technick%C3%A1%20%C4%8D%C3%A1st%202021.pdf](https://nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/21B4600D35F7065BC125866C004826AE/$file/D%20-%20Technick%C3%A1%20%C4%8D%C3%A1st%202021.pdf). [citováno 2024-03-05]
- European Group on Tort Law.org. Principles of European Tort Law (PETL). Czech Version. Principy evropského deliktního práva. Online. Dostupné z: <http://www.egtl.org/PETLCzech.html>. [citováno 2024-02-20].

- KOZELKA, Petr. *Seniorka svalila batole z odrážedla, bránící matku ztrestala justice. Zastal se jí Nejvyšší soud.* Online. In: Novinky.cz. 22. 02. 2024 Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-seniorka-svalila-batole-z-odrazedla-branici-matku-ztrestala-justice-zastal-se-ji-nejvyssi-soud-40461727>. [citováno 2024-03-01].
- SCS.ABZ.CZ.Slovník cizích slov. Neminem leadere – nikomu neškodit. Online.Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/neminem-leadere> [citováno 2024-02-15].

Tabulky

Tabulka č. 1

Od	Do	Částka	Sazba	UPR	Datum	Splátka
01.01.2023	31.01.2023	500 000.00 Kč	14.00%	5 945.21 Kč	31.01.2023	5 000.00 Kč
01.02.2023	28.02.2023	500 000.00 Kč	14.00%	5 369.86 Kč	28.02.2023	5 000.00 Kč
01.03.2023	31.03.2023	500 000.00 Kč	14.00%	5 945.21 Kč	31.03.2023	5 000.00 Kč
01.04.2023	30.04.2023	500 000.00 Kč	14.00%	5 753.42 Kč	30.04.2023	5 000.00 Kč
01.05.2023	31.05.2023	500 000.00 Kč	14.00%	5 945.21 Kč	31.05.2023	5 000.00 Kč
01.06.2023	30.06.2023	500 000.00 Kč	14.00%	5 753.42 Kč	30.06.2023	5 000.00 Kč
01.07.2023	31.07.2023	500 000.00 Kč	14.00%	5 945.21 Kč	31.07.2023	5 000.00 Kč
01.08.2023	31.08.2023	500 000.00 Kč	14.00%	5 945.21 Kč	31.08.2023	5 000.00 Kč
01.09.2023	30.09.2023	500 000.00 Kč	14.00%	5 753.42 Kč	30.09.2023	5 000.00 Kč
01.10.2023	31.10.2023	500 000.00 Kč	14.00%	5 945.21 Kč	31.10.2023	5 000.00 Kč
01.11.2023	30.11.2023	500 000.00 Kč	14.00%	5 753.42 Kč	30.11.2023	5 000.00 Kč
01.12.2023	31.12.2023	500 000.00 Kč	14.00%	5 945.21 Kč	31.12.2023	5 000.00 Kč
				Celkem	70 000.00 Kč	

Tabulka č. 2

Od	Do	Částka	Sazba	UPR	Datum	Splátka
01.01.2023	31.01.2023	500 000.00 Kč	14.00%	5 945.21 Kč	31.01.2023	5 000.00 Kč
01.02.2023	28.02.2023	495 000.00 Kč	14.00%	5 316.16 Kč	28.02.2023	5 000.00 Kč
01.03.2023	31.03.2023	490 000.00 Kč	14.00%	5 826.30 Kč	31.03.2023	5 000.00 Kč
01.04.2023	30.04.2023	485 000.00 Kč	14.00%	5 580.82 Kč	30.04.2023	5 000.00 Kč
01.05.2023	31.05.2023	480 000.00 Kč	14.00%	5 707.40 Kč	31.05.2023	5 000.00 Kč
01.06.2023	30.06.2023	475 000.00 Kč	14.00%	5 465.75 Kč	30.06.2023	5 000.00 Kč
01.07.2023	31.07.2023	470 000.00 Kč	14.00%	5 588.49 Kč	31.07.2023	5 000.00 Kč
01.08.2023	31.08.2023	465 000.00 Kč	14.00%	5 529.04 Kč	31.08.2023	5 000.00 Kč
01.09.2023	30.09.2023	460 000.00 Kč	14.00%	5 293.15 Kč	30.09.2023	5 000.00 Kč
01.10.2023	31.10.2023	455 000.00 Kč	14.00%	5 410.14 Kč	31.10.2023	5 000.00 Kč
01.11.2023	30.11.2023	450 000.00 Kč	14.00%	5 178.08 Kč	30.11.2023	5 000.00 Kč
01.12.2023	31.12.2023	445 000.00 Kč	14.00%	5 291.23 Kč	31.12.2023	5 000.00 Kč
				Celkem	66 131.78 Kč	

Pozn.: Srovnání výpočtu úroků z prodlení a jejich rozdílná výše při náhradě újmy ve splátkách s přednostním započtením na úroky z prodlení (tabulka č. 1) a s přednostním započtením na jistinu (tabulka č. 2)

Seznam přílohy

Příloha 1 – Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví
(bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku)

Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku)

D. Technická část

I. Posouzení zdravotního stavu

Zdravotní stav poškozeného po úrazu, nemoci nebo jiném poškození na zdraví, popřípadě po jejich zhoršení, lze považovat za ustálený až po skončení kontinuálně probíhající léčby předpokládaného vývoje následků zdravotního poškození. Okolnost, kdy došlo k ustálení zdravotního stavu poškozeného, je třeba hodnotit komplexně, nikoliv zvláště pro jednotlivé lékařské obory, na které se lékařská věda formálně dělí.

II. Znalecká činnost

Doporučuje se, aby jako důkaz v soudních sporech byly využity znalecké posudky vypracované znalcem v oboru zdravotnictví, odvětví hodnocení míry bolesti a funkčních schopností při újmách na zdraví (vyhláška č. 505/2020 Sb., kterou se stanoví seznam znaleckých odvětví jednotlivých znaleckých oborů, jiná osvědčení o odborné způsobilosti, osvědčení vydaná profesními komorami a specializační studia pro obory a odvětví, účinná od 1. 1. 2021), který splňuje následující kvalifikační předpoklady:

- získání specializované způsobilosti v některém z vyjmenovaných lékařských oborů
- absolvování specializačního kurzu zaměřeného na hodnocení míry bolesti a funkčních schopností při újmách na zdraví

Tímto způsobem bylo v návaznosti na zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, přejmenováno a upraveno dosavadní znalecké odvětví stanovení nemateriální újmy na zdraví, založené vyhláškou č. 123/2015 Sb., kterou se stanoví seznam znaleckých oborů a odvětví pro výkon znalecké činnosti, účinnou do 31. 12. 2020.

Znalecké posudky lze zpracovávat na webovém rozhraní (od roku 2018 na www.nahradazsu.cz), které bylo vytvořeno za účelem technické podpory a garance správnosti výpočtu. Výpočet bez uložení dat lze provést i v bezplatně přístupné aplikaci Kalkulačka na www.datanu.cz.

III. Přehled domén

Přehled domén, do nějž se odborné závěry znalce zapisují, aby mohl být proveden výpočet podle váženého průměru jednotlivých položek:

	Relativní váha	Stupeň obtíže - KAPACITA	% obtíže stanovené lékařem	Stupeň obtíže - VÝKON	% obtíže stanovené lékařem	% obtíže korigované vahou
D1 Učení se a aplikace znalostí						
<i>Účelné smyslové zkušenosti</i>						
D110 Pozorování						
D115 Naslouchání						
D 120 Jiné účelné vnímání						
Základní učení						

D 130 Opisování						
D 135 Opakování						
D 140 Učení - čtení						
D 145 Učení - psaní						
D 150 Učení - počítat						
D 155 Získání dovedností						
<i>Aplikace znalostí</i>						
D 160 Soustředění pozornosti						
D 163 Myšlení						
D 166 Čtení						
D 170 Psaní						
D 172 Počítání						
D 175 Řešení problémů						
D 177 Rozhodování						
Celkem						
D2 Všeobecné úkoly a požadavky						
D 210 Provádění jednotlivého úkolu						
D 220 Provádění mnohočetných úkolů						
D 230 Vykonávání běžné denní povinnosti						
D 240 Zvládnutí obtíží a jiných psychických nároků						
D 240 Zvládnutí obtíží a jiných psychických nároků						
Celkem						
D3 Komunikace						
<i>Komunikace - přijímání, vnímání</i>						
D 310 Přijímání mluvených zpráv / D 320 Přijímání zpráv ve znakové řeči						
D 315 Přijímání neverbálních zpráv						
D 325 Přijímání psaných zpráv						
<i>Komunikace - vytváření</i>						
D 330 Mluvení / D 340 Vytváření zprávy ve formální znakové řeči						
D 335 Vytváření neverbální zprávy						
D 345 Psaní zpráv						
<i>Konverzace a používání komunikačních pomůcek a technik</i>						
D 350 Konverzace						
D 355 Diskuze						
D 360 Používání komunikačních pomůcek a technik						
Celkem						
D4 Pohyblivost						
<i>Měnění a udržování pozice těla</i>						
D 410 Měnění základní pozice těla						
D 415 Udržení pozice těla						
D 420 Přemísťování						
<i>Nošení předmětů, pohybování a zacházení s nimi</i>						
D 430 Zvedání a nošení předmětů						

D 435 Přemísťování předmětů pomocí dolních končetin						
D 440 Využití ruky k jemným pohybům						
D 445 Využití ruky a paže						
Chůze a pohyb						
D 450 Chůze						
D 455 Pohyb						
D 460 Pohyb porůznych lokalitách						
Pohyb pomocí dopravy						
D 470 Používání dopravy						
D 475 Řízení						
Celkem						
D5 Péče o sebe						
D 510 Sám se umýt						
D 520 Péče o části těla						
D 530 Používání toalety						
D 540 Oblékání						
D 550 Jídlo						
D 560 Pití						
D 570 Péče o své zdraví						
Celkem						
D6 Život v domácnosti						
Získávání nezbytných životních potřeb						
D 610 Získání obydlí						
D 620 Získání nezbytných věcí						
Domácí úkony						
D 630 Příprava jídla						
D 640 Vykonávání domácích prací						
Starat se o domácnost a pomoc ostatním						
D 650 Péče o předměty v domácnosti						
D 660 Pomoc druhým						
Celkem						
D7 Mezilidská jednání a vztahy						
Základní mezilidské vztahy						
D 710 Základní mezilidská jednání						
D 720 Složitá mezilidská jednání						
Zvláštní mezilidské vztahy						
D 730 Jednání s cizími lidmi						
D 740 Formální společenské vztahy						
D 750 Neformální společenské vztahy						
D 760 Rodinné vztahy						
D 770 Intimní vztahy						
D 798 Schopnost reprodukce						
Celkem						
D8 Hlavní oblasti života						
Výchova						
D 810 Neformální výchova						
D 839 Formální vzdělávání						
Práce a zaměstnání						
D 840 Vzdělávání (příprava na práci)						

D 845 Získání, udržení a ukončení zaměstnání						
D 850 Placené zaměstnání						
Ekonomická činnost						
D 860 Základní ekonomické operace						
D 865 Složitě ekonomické operace						
D 870 Ekonomická soběstačnost						
Celkem						
D9 Život komunitní sociální, občanský						
D 910 Život v komunitě						
D 920 Rekreace a volný čas						
D 930 Náboženství a duchovní život						
D 950 Politický život a občanství						
Celkem						
Celkem (D1 až D9)						

Tabulka Kvalifikátorů aktivit a participací

Kód	Text	%
0	žádná obtíž(nepřítomná, zanedbatelná)	0,00
1	lehká obtíž (mírná, nízká ...)	14,50
2	středně těžká obtíž (zřetelná, větší ...)	37,00
3	těžká obtíž (vysoká, extrémní ...)	72,50
4	úplná obtíž (úplná...)	100,00

Výchozí rámcová částka

ZSU

Pravidla pro výpočet celkového stupně (procenta) postižení funkčních schopností

- 1) Kapacita i Výkon se hodnotí procentem či stupněm obtíže. Zapisuje se buď přesně stanovené procento či procento průměrné, je-li stanoven pouze stupeň: 0 – 0, 1 – 14,5, 2 – 37, 3 – 72,5, 4 – 100 (viz Tabulka kvalifikátorů aktivit a participací). V případě hodnocení obou, stanoví se pro danou doménu výsledné procento jejich průměrem.
- 2) Výpočet celkového stupně postižení se řídí pravidlem váženého průměru jednotlivých domén nejprve v rámci kapitoly a poté i jednotlivých kapitol v rámci celku; váha je u všech stejná. Proto se zjištěné procento u každé domény koriguje její relativní váhou v rámci kapitoly, tj. násobí se poměrem vůči celkovému počtu domén v kapitole (D1 – 0,0625, D2 – 0,25, D3 - 0,1111, D4 – 0,0833, D5 – 0,1429, D6 – 0,1667, D7 – 0,1250, D 8 – 0,1250 a D9 – 0,25). Takto zjištěná korigovaná procenta se v rámci jednotlivých kapitol sečítají a za každou kapitolu se tak dosahuje celkové korigované procento. Protože váha jednotlivých kapitol je

shodná (0,1111), součet jim odpovídajících korigovaných procent dává výsledné procento omezení funkčních schopností (0 – 100%).

Pravidla pro stanovení výše náhrady za ztížení společenského uplatnění

Metodika doporučuje při stanovení výše náhrady vyjít ze statistického údaje, jímž je hrubá měsíční nominální mzda na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za kalendářní rok předcházející roku, v němž vznikl nárok, tj. vznikla bolest nebo se ustálil zdravotní stav poškozeného (viz body VI. a X. části A. Preambule). Tento statistický údaj je zjistitelný na webových stránkách Českého statistického úřadu (www.czso.cz) postupem Úvod > Vydáváme > Rychlé informace > Průměrné mzdy; údaj za celý rok je obsažen v textu týkajícím se 4. čtvrtletí příslušného roku.

Rok (vznik bolesti či ustálení zdravotního stavu)	Hodnota bodu (bolestné)	Výchozí rámcová částka (ZSU)	Hrubá měsíční nominální mzda
2014	251,28 Kč	10.051.200 Kč	25.128 Kč (2013)
2015	256,86 Kč	10.274.400 Kč	25.686 Kč (2014)
2016	264,67 Kč	10.586.800 Kč	26.467 Kč (2015)
2017	275,89 Kč	11.035.600 Kč	27.589 Kč (2016)
2018	295,04 Kč	11.801.600 Kč	29.504 Kč (2017)
2019	318,85 Kč	12.754.000 Kč	31.885 Kč (2018)
2020	341,25 Kč	13.650.000 Kč	34.125 Kč (2019)